

”MUTTA SIIS EI MIELELLÄÄN KETÄÄN KUTSUTTAISI PUUMAKSI,
KOSKA SE ON VÄHÄN IKÄ- JA SUKUPUOLIRASISTINEN ILMAUS”
NÄKEMYKSIÄ NAISEEN VIITTAAVAN *PUUMA*-SANAN MERKITYKSISTÄ

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
14.2.2016

Maria Södö

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkielman tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	1
1.2. <i>Puuma</i> naisen metaforana	2
1.3. Naiseen viittaavien nimitysten tutkimuksia	4
2. TUTKIMUS OSANA KOGNITIIVISTA KIELENTUTKIMUSTA	8
2.1. Tutkimusaineisto	8
2.2. Kognitiivinen semantiikan käsitys merkityksen rakentumisesta	9
2.3. Kognitiivisen semantiikan käsitys metaforasta	11
3. ANALYYSI	13
3.1. Tutkimusaineiston käsittely	13
3.2. Tuottotehtävien analyysi	14
3.3. Monivalintatehtävien analyysi	25
3.4. Analyysin yhteenveto	31
4. PÄÄTÄNTÖ	32
LÄHTEET JA LYHENTEET	34
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkielman tausta, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Yksi suomen sanaston suosituimmista attraktiokeskuksista on 'naista' merkitsevät sanat. Ne saavat ympärilleen runsaasti synonyymistä tai lähes synonyymistä ainesta, joka näkyy selvästi myös slangisanoissa. (Mantila 1998: 19.) Naisille keksittyjä eläinmetaforia on käytetty slangissa paljon jo 1950–1960-luvuilta lähtien: *hanhi*, *kalkkuna*, *kana*, *kotka*, *lehmä*, *naakka*, *nauta*, *pulu* ja *tipu* ovat vain muutamia esimerkkejä naiseen viittaavista vanhemmista eläinmetaforisista nimityksistä (Paunonen 2006: 345–346, 350–351). Nykyslangissa on ollut tavallista verrata naista varsinkin lintuihin ja nisäkkäisiin. Pe-toeläimet ja muut ”ylvää” eläimet ovat eläinmetaforina melko harvinaisia. (Paunonen 2006: 351; Nahkola 1992: 241, 244.) *puuma* edustaa puhekielen uudempaa naiseen viittaavaa metaforista nimitystä.

puumaa naisen metaforana ei yllättävästi löydy nopeasti päivittyvästä *Kielitoimiston sanakirjasta* (KS 2015 s.v. *puuma*), vaikka *puuman* englanninkielinen käännösvastine *cougar* on ollut median ja populaarikulttuurin käytössä jo useita vuosia (Lawton & Callister 2010: 4), ja on mielestäni vakiintunut myös puhuttuun suomen kieleen. *cougar* tarkoittaa yleensä 'vähintään 35-vuotiasta naista, joka etsii tai tapailee miehiä, jotka ovat vähintään kahdeksan vuotta häntä nuorempia' (Lawton & Callister 2010: 4–5). *puumalle* ei tunnu löytyvän oman kokemukseni mukaan yksiselitteistä määritelmää esimerkiksi siihen, minkä ikäinen *puuma* voi olla. Sain tästä huomiosta kimmokkeen omaan kandidaatintutkielmaani.

Tarkastelen kielenpuhujien käsityksiä naiseen viittaavasta *puumasta* kyselytutkimuksen avulla (ks. luku 2.1.). Tutkielmani tavoitteena on luoda mahdollisimman kattava määritelmä *puumasta* naiseen viittaavana eläinmetaforana. Kandidaatintutkielmani kuuluu suomen kielen empiirisen sanasemantiikan tutkimukseen, joka on kiinnostunut luonnollisen kielen sanojen merkityksistä: tieto sanojen merkityksistä perustuu niiden käyttötapojen kokemuksiin ja havainnointiin. Empiirisen semantiikan tutkimustuloksia esitellään muun muassa *Nyky-suomen sanakirjan* (NS) tapaisissa teoksissa, joissa suomen ilmausten saamia merkityksiä kerrotaan suomen kielellä. (Niiniluoto 2002: 14.)

Tutkimukseni empiirisen luonteen vuoksi pystyn tarkastelemaan, miten *puuman* merkitykset hahmottuvat, mitä käyttömotivaatioita sanaan liittyy ja mihin tarkoitukseen sanaa käytetään. Erityisen kiinnostavaa on myös selvittää, onko mies- ja naisinformanttien vastauksista löydettävissä eroja.

Lähestyn tutkimusongelmien selvittämistä seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

- Millaisilla sanoilla *puumaa* kuvaillaan?
- Minkä ikäinen nainen voi olla *puuma*?
- Millaisia käyttömotivaatioita *puuman* käyttöön liittyy?
- Miten vastaajien sukupuoli vaikuttaa sanan kuvailuun ja käyttöön?

Käytän tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä kognitiivisen semantiikan hahmokehys-jakoa (ks. luku 2.2.). Mallin mukaisesti sanan merkitys muodostuu kuviona olevasta hahmosta ja taustana olevasta kehyksestä (Leino 1993: 74). Tässä tutkielmassa naista merkitsevä eläinmetafora *puuma* hahmottuu esimerkiksi sukupuolen kehystä vasten.

Hypoteesini on, että *puuma* on kaikille kyselyyn vastaaville tuttu ja melko yleisessä käytössä. Oletan, että *puumaa* käytetään haukkumiseen, kehumiseen ja todennäköisesti myös kavereiden keskeisenä vitsinä. Uskon myös, että sukupuolella on vaikutusta *puuman* kuvailuun ja käyttöön: miehet kuvailevat ja käyttävät *puumaa* luultavasti naisia positiivisemmin. Luultavaa on, että *puuma* on muiden kissaeläinmetaforien tapaan seksuaalisesti affektiivinen. Pyrin todistamaan nämä hypoteesit paikkaansa pitäviksi kandidaatintutkielmani avulla.

1.2. *Puuma* naisen metaforana

Eläinmetaforia käytetään monissa kielissä samalla tavalla. Käyttömotivaatio voi liittyä esimerkiksi eläimen käyttäytymiseen tai ulkonäköön. Esimerkiksi ’tyhmää ihmistä’ on kutsuttu aasiksi jo antiikin kreikassa. Tosin sen käyttö yleistyi suomen kielessä vasta 1800-luvun lopulla. (Koski 1992: 25–26.) Ihmiseen viittaavat eläinmetaforat ovat yle-

sä affektiivisiä (Koski 1992: 25), eli ne ilmaisevat puhujan asenteita ja suhtautumista käsiteltävään asiaan (VISK 2008 § 1707).

Eläinmetafora voi olla myös avoimen halventava tai näennäisesti myönteinen, mutta miellesisällöltään ironisen pilkkaava. Petoeläimet ovat usein eläinmetaforana sävyiltään ironisia. Esimerkiksi *viskihaukka* merkitsee ’ravintolassa ryyppyä kalastelevaa ja seuraansa tarjoavaa naista’. *viskihaukka* on epäsuora metafora, joka sisältää eläimennimen lisäksi muitakin aineksia. (Nahkola 1992: 244, 246.) Epäsuoria eläinmetaforia yleisempiä ovat kuitenkin suoraan normaalikielen ilmauksista eläinmetaforat, jotka ovat saaneet slangissa uuden merkityksen (Nahkola 1992: 245, 249), kuten *kissa* tai *puuma* ovat saaneet.

Ensimmäiset kissaeläimiin liittyvät eläinmetaforat ovat olleet käytössä suomen kielessä 1960-luvulta lähtien. Silloin käytettiin *mirriä* ja *misua*, *kissaa* vasta 1990-luvulla. (Paunonen 2006: 350–351.) Jo kauan käytössä olleet kissaeläimiin viittaavat nimitykset *kisu*, *mirri* ja *kissa* ovat merkitykseltään jonkin verran seksuaalisesti sävyittyneitä. Esimerkiksi *mirrillä* voidaan tarkoittaa myös ’naisen vaginaa’ kun taas *kissalla* ja *kisulla* viitataan ’sähkökään tai hyvännäköiseen tyttöön’. (Paunonen 2006: 351.)

gougar (ks. sivu 1) ilmestyi ensimmäistä kertaa painettuun mediaan vuonna 2001. Silloin kanadalainen sanomalehti The Toronto Sun julkaisi artikkelin, jossa esiteltiin kanadalaista aikuisten seuranhakupalvelusivustoa Cougardate.com. Artikkelin kirjoittaja Valerie Gibson julkaisi aiheesta myöhemmin myös kirjan *Cougar. A guide for older women dating younger men* (2002). Kirjassaan Gibson kertoo monista suhteistaan 10–20 vuotta nuorempiin miehiin ja antaa samalla ohjeita niille naisille, jotka harkitsevat tällaista suhdetta. Kirja sai paljon huomiota mediassa, ja niin *cougar*-sanana käyttö levisi nopeasti Yhdysvaltojen mediaan, televisioon ja siellä tuotettuihin sarjoihin ja elokuviin. (Lawton & Callister 2010: 4–5.)

puumasta on tullut tuttu ilmiö myös suomalaisessa kulttuurissa. Suuren suosion saanutta yhdysvaltalaisista televisiosarjaa *Sex and the City* näytettiin MTV3-kanavalla vuosina 1998–2004 (MTV3 2015). Yhtä sarjan keskeisimmistä hahmoista, keski-ikäistä ja seksuaalisesti aktiivista Samantha Jonesia, voisi pitää *puuman* malliesimerkkinä (Lawton & Callister 2010: 5). MTV3-kanavalla näytettiin myös vuonna 2010 *puumasta* kertovaa

yhdysvaltalaisista televisiosarjasta nimeltä Cougar Town. Sarja kertoo hiljattain eronneesta keski-ikäisestä naisesta, joka tapaa paljon itseään nuorempia miehiä. (MTV3 2010.) Keväällä 2012 (Radio Nova 2015) suomalainen populaarikulttuuri tarttui *puumaan*. Silloin Stig-niminen artisti (oikealta nimeltään Pasi Siitonen) julkaisi laulun Puumaa mä metsästä (Vantaan Sanomat 2013), joka nousi YleX:n Himotuimmat-soittolistan kärkeen useiden viikkojen ajaksi (YleX 2012).

Suomessa *Kielitoimiston sanakirjan* toimitus on sanastanut *puuman* naiseen viittaavana eläinmetaforana ensimmäistä kertaa lokakuussa 2008 ilmestyneestä Anna-lehden artikkelista Mitä milffi, läheks meille? (Heinonen, sähköpostikeskustelu 5.11.2015). Sanastamisella tarkoitetaan sanojen ja niiden käyttöyhteystietojen keräämistä ja muistiin kirjoittamista (Joki & Klemettinen 2015: 6). Humoristiseen tyyliin kirjoitettu Anna-lehden artikkeli esittelee uudenaikaisia aikuiseen naiseen viittaavia termejä, kuten *milffin*, *puuman* ja *haahkan*. *puuma* määritellään artikkelissa 'seksikkääksi, yli 35-vuotiaaksi naiseksi, joka aktiivisesti tavoittelee nuorten miesten seuraa' (Kontkanen 2008: 13). Uudempi Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) *puuma*-sanalipuista on vuodelta 2009. Sanalippu on kerätty Iltalehden internetsivuilta 3.10.2009 julkaistussa artikkelista Näin puumanainen iskee!. (Heinonen, sähköpostikeskustelu 5.11.2015.) Artikkelissa kerrotaan *puuman* olevan Amerikasta rantautunut termi, jolla tarkoitetaan 'yli 40-vuotiasta naista, joka hakee nuorta miesseuraa' (Iltalehti 2009).

Monet naista tarkoittavat slangisanat ovat sävyiltään neutraaleja tai niihin liittyy positiivinen lisämerkitys, kuten sanaan *tipu* 'nuori, hyvännäköinen nainen'. Joihinkin sanoihin liittyy kuitenkin selvästi halventava merkitys: esimerkiksi *narttuun* on liittynyt lisämerkitys 'huonomaineinen nainen'. (Paunonen 2006: 347, 351.) *puuma* on merkitty Kielitoimiston sanalippuun halventavaksi käännöslainaksi (Heinonen, sähköpostikeskustelu 5.11.2015). Voisikin olettaa, että sama huomio on löydettävissä kyselytutkimukseeni osallistuneiden informanttien vastauksista.

1.3. Naiseen viittaavien nimitysten tutkimuksia

Yleisesti naiseen viittaavia nimityksiä on tutkittu lähivuosina varsin paljon erityisesti tekstianalyysitutkimuksien metodologiaa käyttäen. Tutkimukset ovat olleet pro gradu- tai

kandidaatintutkielmia. Naiseen viittaavien nimitysten tutkimuksen paljous ei ole yllättävää, sillä Paunonen kirjoittaa Virittäjä-artikkelissaan, että Helsingin slangin suosituin käsitekenttä koostuukin 'naista ja/tai tyttöä' kuvaavista sanoista, ja niitä on kirjattu Helsingin slangiin yli kolmesataa kappaletta (Paunonen 2006: 345). Huomasin myös itse aiheen suosion kartoittaessani aikaisemmin tehtyä tutkimuskenttää.

Esimerkkinä uutistutkimuksesta on Noora Niemelän (2011) pro gradu -tutkielma *Urheilijoiden nimeämisen ja referoinnin sanasemanttinen tutkimus MTV3:n Vancouverin talviolympialaisten verkkouutisoinnissa*. Työssään Nieminen tutkii sitä, miten urheilijoiden nimeämistä, näkyvyyttä ja referointia on talviolympialaisten uutisoinnin yhteydessä tehty. Tutkimuksesta selviää, että vaikka miehet näkyvät uutisoinnissa huomattavasti naisia enemmän, naisia ja miehiä määritellään, nimetään ja siteerataan mediassa melko samanlaisilla keinoilla. Kielellinen esittäminen on sukupuolten välillä melko tasarvoista naisten ulkonäön korostusta lukuun ottamatta. Naisurheilijoita on kuvattu esimerkiksi sanoilla *kaunotar*, *kisakaunotar* ja *söpöliini*. Huomionarvoista on, ettei miesurheilijoita nimetä Niemelän aineistossa kertaakaan ulkonäköön viittaavilla sanoilla. Lisäksi tutkimuksesta selviää, että miehet näkyvät uutisoinnissa huomattavasti naisia enemmän. Urheilujournalismi näyttää pitävän miesten urheilutuloksia kiinnostavampina kuin naisten.

Teija Hilli (2011) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan Hanit, ämmät, katurakit ja mister universumit. *Naisten ja miesten nimitykset kahden rap-artistin, Ruudolfin ja Cheekin, sanoituksissa* suomalaisen populaarimusiikin tekstejä. Hilli on jakanut miesten ja naisten nimitykset yhteisten merkityskomponenttien avulla erilaisiin semanttisiin merkityskenttiin, kuten ulkonäköön tai seksuaalisuuteen viittaaviin nimityksiin. Hillin tutkimus naisten nimityksistä selviää, että Ruudolfin ja Cheekin merkityskentät ovat hyvin erilaiset. Uskonnollisen Ruudolfin teksteissä suurimman merkityskentän muodostivat hellittelevät nimitykset, joita käytetään selvästi myönteisissä konteksteissa ja joissa on naista kehuva tyyli, esimerkiksi sanat *bebi* ja *rakas*. Cheekin sanoituksissa käytetään puolestaan paljon naisen seksuaalisuuteen viittaavia nimityksiä, kuten *lortto*, *säättö* ja *tuliainen*.

Esimerkkinä lehtitutkimuksesta on Soile Mäkisalón (2008) pro gradu -tutkielma ”*Kahdeksan upeaa cosmonaista matkalla menestykseen*”. *Naisista käytetyt ilmaukset Cos-*

mopolitan-lehden naiskuvan luojina. Cosmopolitan-lehti valikoitui Mäkisaloon tutkimuksen kohteeksi, koska julkaisun asenne on todella naismyönteinen ja moderni, Mäkisaloon mukaan jopa feministinen. Tutkimuksesta käy ilmi, että Cosmopolitan-lehdessä käytetty sanasto nostaa esiin seksuaalisen ja itsenäisen uranaisen, jolla on oikeus ihas-tella komeita miehiä. Taustalla näyttää kuitenkin Mäkisaloon mukaan yhä vaikuttavan patriarkaalisuuden yhteiskunnan ja kulttuurin kieli, käytännöt ja tavoitteet. Annika Lamberg (2007) on puolestaan tutkinut pro gradu -tutkielmassaan *Naisten ja miesten nimitykset kahdessa lastenkirjassa* sitä, onko naisten ja miesten nimeämisessä eroa lastenkirjoissa. Lambergin huomio on, että myös aikuista naista voidaan kutsua *tytöksi*, mutta aikuista miestä ei koskaan nimetä *pojaksi*. Lamberg myös uskoo, että *nainen*-nimitykseen liittyvä seksuaalisuus ja alhainen status voivat olla syynä siihen, miksi *naisesta* käytetään lastenkirjoissa myös nimityksiä *naisihminen* ja *ihminen*.

Erilaisten kyselylomakkeiden käyttö kielentutkimuksessa ei ole ollut kovin suosittua kuin vasta 2000-luvun alusta lähtien (Vanhatalo 2005: 32). Naiseen viittaavia nimityksiä on tarkastellut kyselytutkimuksen avulla esimerkiksi Sara Suominen (2015) pro gradu -tutkielmassaan *Se on ollu vaan läppää ei mitään vakavaa ollenkaan. Nuorten näkemystä huora-sanan merkityksistä*. Suomisen tutkimuksen aineisto koostuu 180 informantin kyselylomakevastauksesta. Suomisen tutkimuksen mukaan *huoran* merkitykset ovat nuorten keskuudessa melko moninaiset: *huoraan* liitetään esimerkiksi paljastava pukeutuminen, vahva meikki ja ärsyttävyys. *huora* mielletään ennen kaikkea sekä tyttöjen että naisten seksuaalista mainetta määrittäväksi ja loukkaavaksi haukkumasanaksi. Ei ole yllättävää, että juuri tytöt myös suhtautuvat *huora*-sanan käyttöön selvästi poikia kielteisemmin. Varsin yleistä informanttien keskuudessa on käyttää *huora*-sanaa kaverien keskinäisenä vitsinä. Nuoret eivät usko vitsailumielessä tapahtuvan huorittelun loukkaavan ketään, sillä kaikki kaveripiiriin kuuluvat ovat tietoisia sanan käytöstä vitsinä.

Ruut Ahonen (2002) on myös käyttänyt omassa pro gradu -tutkielmassaan *Sanojen akka, emäntä, nainen ja vaimo merkitykset ja niiden muuttuminen pohjalaismurteissa* kyselylomaketta tutkimusmateriaalinsa hankinnassa. Ahonen käyttää tutkimuksessaan kyselylomakkeen lisäksi myös Suomen murteiden sana-arkiston kokoelmien sanalippuja. Ahonen on rajannut tutkimuksensa Etelä-, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan murteisiin. Tutkielman informanttir ryhmä koostuu kahdesta ikäryhmästä, 20–30-vuotiaista ja 50–

60-vuotiaista. Tutkimustulosten mukaan sanojen erot selittyvät affektiivisilla sivumerkityksillä. Eniten merkitysten variaatioita aiheuttaa puhujan murretausta, toiseksi eniten informantin ikä. Myös vastaajan sukupuolella näyttää olevan vaikutusta sanojen merkityksen hahmottamiseen. Myös Jenni Kynkäänniemi on tutkinut kandidaatintutkielmassaan *Naiseen viittaavat parisuhdenimitykset* (2014) kielenpuhujien käsityksiä naisten nimeämisestä kyselytutkimuksen avulla. Tutkimuksen kohteeksi valikoituivat sanat *puoliso, vaimo, emäntä, akka, tyttöystävä, naisystävä, vaimoke* ja *heila*. Kynkäänniemen tutkimuksen mukaan kielenkäyttäjät erottavat läheiset parisuhdenimitykset toisistaan affektisuuden, puhujan ja puhuteltavan ominaisuuksien, tilanteen ja parisuhteen vakiintuneisuuden perusteella.

Tietojeni mukaan naisten eläinmetaforisia nimityksiä on tutkinut viimeksi Ulla Ruuskanen (2009) kandidaatintutkielmassaan ”*Nainen ei koskaan ole kokonaan eläin, se on useampi yhtä aikaa*”. *Naisista käytettävät eläinmetaforat*. Tutkimuksen kohteeksi valikoituivat eläinmetaforat *kana, tipu, kissa, lintu, harakka* ja *lepakko*. Myös Ruuskanen on käyttänyt tutkimuksensa aineistona kyselytutkimusta, johon vastasi Oulun yliopiston opiskelijoita. Ruuskasen tutkimuksesta selviää, että eläinmetaforat todella ovat yleensä kielteissävytteisiä. Oman tutkimukseni kannalta kiinnostavin on *kissan* metaforinen käyttö. Ruuskasen tutkimuksen mukaan *kissan* liitetään ulkonäköön (notkeus, sirous, seksikkyyys) ja seksuaalisuuteen liittyviä positiivisia merkityksiä, mutta samalla sillä voidaan viitata myös itsenäiseen ja älykkääseen naiseen. Kyselylomakkeen sanan *kissa* kohdalle vastasi 92 informanttia. Vastanneista 81 % naisista ja 100 % miehistä mieltää *kissan* merkitykseltään positiiviseksi.

Suomen kielessä *puuma* on melko tuore naiseen viittaava eläinmetafora, joka kielentää uudenlaista maailmanlaajuista sosiaalista ilmiötä. Tiedetään, että kielen seksismiä tutkimalla voidaan selvittää sitä, miten eri ilmaisut peilaavat yhteiskunnan käsityksiä naisen ja miehen osasta (Mantila 1998: 15). Parisuhteet, joissa vanhempi osapuoli on nainen, näyttää edelleen olevan se vähemmän yleisempi vaihtoehto. Tähän voi liittyä tabu siitä, että tällainen ikäero muistuttaa liikaa äiti–poika-suhdetta. (Lawton & Callister 2010: 8.) Kandidaatintutkielmani on aloittamassa Suomessa keskustelua *puuman* saamasta merkityksestä fennistisen tutkimuksen näkökulmasta. Toivon, että kielitieteellinen näkökulmani tuo *puuma*-keskusteluun myös jotain sellaista, mitä *puuma*-ilmiöstä keskusteltaessa siinä ei ole vielä ollut mukana.

2. TUTKIMUS OSANA KOGNITIIVISTA KIELENTUTKIMUSTA

2.1. Tutkimusaineisto

Valitsin tutkimusaineistokseni empiirisen kyselytutkimuksen, jonka avulla pyrin selvittämään, millaisia merkityksiä informantit antavat *puumalle* ja miten he uskovat käyttävänsä *puumaa* naiseen viittaavana eläinmetaforana. Aineistolähtöinen analyysini on sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista. Kyselylomakkeeni (liite 1) suunnittelupohjana käytin Sara Suomisen (2015) ja Ruut Ahosen (2002) pro gradu -tutkielmiinsa tekemiä kyselylomakkeita. Suunnittelemani kyselylomakkeen tehtävissä painottuvat tuottotehtävät, joissa informantit pääsevät itse kertomaan, mitä he *puumalla* tarkoittavat, miten he uskovat käyttävänsä *puumaa*-sanaa ja millaisia käyttömotivaatioita *puumaan* liittyy. Kyselyyn vastasi hyväksytysti 86 naisinformanttia ja 16 miesinformanttia.

Laatimani kyselylomake (liite 1) koostuu kahdeksasta tehtävästä: kahdesta monivalinta-tehtävästä (tehtävät 3 ja 7) ja kuudesta tuottotehtävästä (tehtävät 1, 2, 4, 5, 6, 8). Lomakkeen ohjeistuksessa pyydän informanttia vastaamaan kysymyksiin itsenäisesti ja sivu kerrallaan. Tehtävässä 1 informanttien tulee täydentää häntä itseään koskevat tiedot sukupuolesta, iästä, äidinkielestä, opiskelemastaan pääaineesta sekä kotipaikkakunnasta, josta vastaaja on kotoisin. Tehtävässä 2 pyydän vastaajaa kertomaan, millaista naista voidaan kutsua *puumaksi*. Sijoitin tämän tuottotehtävän heti kyselylomakkeen ensimmäiselle sivulle, etteivät myöhemmät lomakkeen kysymykset vaikuttaisi informanttien näkemyksiin. Monivalintatehtävässä 3 informantin tulee arvioida yhdeksää väitettä, kuten, kuvaako termi seksikäs vai epäseksikäs *puuma* täysin, osittain tai ei laisinkaan. Tehtävässä 4 pyydän vastaajaa kertomaan, minkä ikäinen *puuma* voi olla, kun ikähaitarina on 16–100 vuotta. Kyselylomakkeen tehtävän 5 tarkoituksena on kartoittaa, kuinka yleisessä käytössä *puuma* on informanttien puheessa informanttien oman arvion mukaan. Tehtävässä 6 pyydän kyselyyn vastaajaa tarkentamaan sitä, millainen ikäero naisen ja miehen välillä tulee olla, jotta naisesta tulee *puuma*. Tehtävässä 7 selvitän *puuman* käyttöön liittyviä asenteita, esimerkiksi sitä, korostaako *puuma* naisen sukupuolta, seksuaalisuutta, ikää ja/vai naisen ja miehen välistä ikäeroa. Kyselyn viimeinen tehtävä koskee pelkästään naisinformantteja (tehtävä 8). Tehtävässä 8 selvitän sitä, kuinka yleistä sanan käyttö informanttien oman arvion mukaan on ja mitä tunteita *puumaksi* kutsuminen naisinformanteissa herättää.

Keräsin aineiston lokakuussa yleisen kielitieteen peruskurssin luennolle osallistuneilta yliopisto-opiskelijoilta 28.10.2015. Valitsin kohderyhmäkseni yliopisto-opiskelijat, koska kyselytesti on helppo suorittaa luokkahuonemaisessa virallisessa ympäristössä suhteellisen homogeeniselle vastaajaryhmälle. Lisäksi toivoin saavani kyselyyni kielten opiskelijoilta tarkempia vastauksia. Kyselyyn vastanneiden pääaineita Oulun yliopistossa ovat englantilainen filologia (28 %), logopedia (24 %), suomen kieli (17 %), pohjoismainen filologia (15 %), germaaninen filologia (7 %), kirjallisuus (5 %), kulttuuriantropologia (2 %) ja maantiede (1 %). Iältään informantit ovat 18–54-vuotiaita.

Tutkimusaineistoni koostuu 102 informantin kyselylomakevastauksesta. Naisinformanteja on vastanneista selvä enemmistö (84 %). Saamistani vastauksista 16 prosenttia on miesinformanteilta. Jouduin hylkäämään palautetuista vastauksista yhteensä yksitoista kappaletta. Koska halusin selvittää suomen kielen eläinmetaforisen *puuman* saamia merkityseroja, rajasin aineiston koskemaan pelkästään suomea äidinkielenään puhuvien informanttien vastauksia. Tämän rajauksen vuoksi hylkäsin yhden vastauksen. Hylkäsin yhdeksän vastausta puutteellisesti tai väärin täytettyjen tehtävien vuoksi ja yhden vastauksen kokonaan puuttuvien vastausten vuoksi.

2.2. Kognitiivisen semantiikan käsitys merkityksen rakentumisesta

Ronald W. Langacker, George Lakoff ja Leonard Talmy alkoivat 1970-luvulla kehittää merkityslähtöistä kognitioon perustuvaa kieliteoriaa, kognitiivista semantiikkaa, joka on erityisesti 1990- ja 2000-luvuilla saanut maailmalla suosiota räjähdysmäisesti (Huomo & Sivonen 2010: 19–20). Kysymys ei kuitenkaan ole varsinaisesta koulukunnasta vaan ennemminkin kielentutkimuksen suuntauksesta, jonka piiriin kuuluu suuri ryhmä kielentutkijoita sekä useita rinnakkaisia ja enimmäkseen vielä kehitysasteella olevia kielen analyysimalleja. Kognitivistit eivät näe sanoja niiden merkitysten säiliöinä, joiden mukana merkitys siirtyisi puhujalta kuulijalle: sana avaa kielenpuhujalle tien hänen omaan tietovarastonsa osaan, joka aktivoituu kulloinkin kysymykseen tulevilta alueilta. Tietovarasto on jatkuvassa muutoksessa uuden syötöksen myötä. Tämän vuoksi tulkitsija ei saa informaatiota lukemastaan tai kuulemastaan sanasta sinänsä vaan hän käyttää sanaa saadakseen sen informaation, joka jossakin muodossa ja jossakin määrin vastaa jo hä-

nen hallinnassaan olevaa informaatiota asiasta. Sanan merkitys liittyy siis johonkin laajempaan taustaan, **merkitysten verkkoon**. (Leino 1993: 20, 22, 42.)

Kognitiivisessa kieliopissa merkitykset kuvataan käsitteistyksinä eli **predikaatioina**. Predikaation hahmona on jokin **entiteetti**. Entiteettien tyyppejä ovat **oliot** tai **relaatiot**. Oliot ovat statiivisia hahmoja, joilla ei ole ajallista ulottuvuutta. Olion hahmona toimii substantiivi, joka osoittaa tiettyä alaa merkitysten verkosta. Esimerkiksi *ilta* esittää tiettyä vuorokauden ajanjaksoa. Relaatio taas muodostuu kahden entiteetin (jotka voivat olla olioita tai toisia relaatiota) välisestä suhteesta. Relaatiot voivat olla statiivisia tai prosessuaalisia. Statiivisilla relaatioilla kuvaillaan asioita, jotka eivät vaadi ajan käsitettä, kuten ilmauksessa *keski-ikäinen nainen*. Prosessuaalinen relaatio puolestaan kuvaa aina tilanteen kehittymistä ajassa: ne voivat olla perfektiivisiä (*ovi avautui*) tai imperfektiivisiä (*ovi on auki*). (Leino 1993: 72–74, 78.)

Leonard Talmy kehitti 1970-luvulla hahmopsykologiasta tuttua **kuvio–tausta**-jaottelua (Huomo & Sivonen 2010: 20), jonka mukaisesti jokainen predikaatio muodostuu kuviona olevasta **hahmosta** ja taustana olevasta **kehyksestä** (Leino 1993: 74). Kognitivistit siis näkevät sanan merkityksen hahmona vasten laajemman käsitteistyksen taustaa. Predikaatio ymmärretään solmuna, joka avaa pääsyn laajaan merkitysten verkkoon. Merkitysten verkko muodostuu solmuista ja niitä yhdistävistä kytköksistä. Solmut edustavat erilaista vakiintuneita entiteetin käyttötapoja, ja kytkökset ovat niitä suhteita, joihin entiteetit osallistuvat. Predikaation merkitys rinnastuu koko verkkoon, ei sen yhteen solmuun: kaikki se tieto, mikä kielenkäyttäjällä on jostakin entiteetistä, vaikuttaa sitä esittävän ilmauksen merkitykseen. (Leino 1993: 101, 109.) Esimerkiksi, jotta kielen puhuja ymmärtäisi, mitä sana *sormi* merkitsee ja minkälaisissa ilmauksissa sitä käytetään, hänen täytyy ensin tuntea käden käsite (Onikki 1994: 70). Toisin sanoen, mitä enemmän kielenkäyttäjät tietää *puumasta* ja sen kulttuurissa saamista tulkinnoista, sitä monipuolisemmin hän ymmärtää *puuman* merkityksen. Samalla kielenkäyttäjät myös osaa käyttää *puumaa* monipuolisemmin.

Tässä kandidaatintutkielmassani tutkin predikaatiota, jonka hahmona toimii substantiivi, *puuma*. Tutkielmani tavoitteena on selvittää, miten kyselyyn (liite 1) vastanneet informantit määrittelevät *puumaa* eli *puuman* saamaa hahmoa. *puuman* hahmon kautta voin samalla tunnistaa ne taustalla olevat merkityskentät (kehys), joita vasten *puuman* hahmo

on korostunut. Mielenkiintoista kandidaatintutkielmani kannalta on selvittää ne tietovarastonsa osat, jotka aktivoituvat kaikilla kyselyyn vastanneilla informanteilla. Näin saan luotua käsityksen *puuman* määritelmästä naiseen viittaavana eläinmetaforana.

2.3. Kognitiivisen semantiikan käsitys metaforasta

Kieli ei tarjoa kielenkäyttäjälle valmiiksi vakiintuneita ilmauksia jokaisen ajateltavissa olevan asian tai tilanteen kuvaukseen (Leino 1993: 100). Elävälle kielelle on tyypillistä, että sanojen merkitykset muuttuvat. Tämä on varsin luontevaa, sillä olemassa olevaa sanastoa hyödyntämällä kieli pystyy ylläpitämään tehokkuutensa ja käyttökelpoisuutensa. (Kangasniemi 1997: 75, 86.) Semantiikan tutkimus on ollut aina kiinnostunut merkityksen muutoksista (Itkonen 1966: 365).

Mielikuvat ja ulkomaailmasta tehdyt havainnot synnyttävät assosiaatioita, joiden perustana on käsitteiden samankaltaisuus (metafora), yhteys (metonymia) tai kahden sanan äänneasun likeisyys. **Metaforassa** sanan merkitys voi laajentua käsittämään minkä tahansa ilmiön, jolla on jotain yhteistä sanan alkuperäiseen tarkoitukseen. (Itkonen 1966: 365, 370, 379.) Merkityksenmuutokset eivät yleensä ole täysin mielivaltaisia tai sattumanvaraisia vaan jollain tapaa motivoituneita (Leino 1993: 165–166). Metaforan peruste voi olla yksittäinen piirre, kuten vaikkapa *jänis*-metaforassa ’arkuus’, mutta yleensä perusteena on pikemminkin sanan eräänlainen kokonaismielie. Esimerkiksi sana *nostokurki* ei perustu mallina olevan *kurjen* ulkoiseen pitkäkaulaiseen hahmoon, vaan myös linnun edestakaisiin liikkeisiin ja maasta nokkimiseen. (Koski 1992: 15.) Mielenkiintoista tässä tutkimuksessa onkin selvittää, saako *puuma* naisen metaforana yhteisiä piirteitä petoeläintä tarkoittavan *puuman* kanssa.

Kognitivistien mukaan ihmisen koko ajatteluprosessi ja käsitejärjestelmä ovat luonteeltaan metaforista. Ajattelu perustuu kykyyn kuvitella. Juuri kuvittelukyky mahdollistaa abstraktisen ajattelun, jossa ihmisen mieli ohittaa sen, mitä ei voida nähdä ja tuntea. (Leino 1993: 48–50.) Kun puhuja käyttää kieltä, hän valitsee tietyn mielikuvarakenteen tilanteen esittämiseksi, eli hän strukturoi asiantilan korostamalla sen joitakin puolia (hahmo) toisten kustannuksella, tarkastelemalla sitä tietystä näkökulmasta (kehys). Predikaation merkitys ei synny ilmauksen suhteesta maailmaan vaan sen suhteesta ihmisen

maailmaa koskeviin käsityksiin, merkitysten verkkoon. (Leino 1993: 50–51, 164.) Metaforaa ei voi pitää pelkästään slangin tai runouden ilmiönä: myös arkipuheessa voi *niellä purematta* sekä selitys että ruoka, *upota* voi veteen tai töihin ja rikkaruohojen lisäksi voi myös *kitkeä* pahoja tapoja. Sanojen metaforinen käyttö avaa tien **polysemiaan** ja merkitysten siirtymiin. (Leino 1983: 191.)

Polysemia on metaforisen luovuuden tuote, mikä ei liity pelkästään joihinkin sanoihin tai sanontoihin: päinvastoin polysemia on kielen arkipäiväinen ominaisuus, joka ulottuu läpi koko kielijärjestelmän. Polyseemisella predikaatiolla on useampi kuin yksi merkitys, kuten on tutkimalleni *puumalle* käynyt. (Leino 1993: 121, 158.) Kognitivistit näkevät polysemian niin, että kielellinen yksikkö, kuten *aasi*, edustaa useampaa kuin yhtä predikaatiota. Niiden hahmo on sama, mutta erottavana tekijänä on niiden kehysten erilaisuus. Näin ollen polyseemisen sanan merkitysten verkko on dynaaminen ja muuttuva, eli jokainen solmu on vaihtelevassa määrin korostainen. Metaforisissa sanoissa sananmukaisen ja kuvallisen käytön ero perustuukin yleensä predikaation kehysten erilaisuuteen. (Leino 1993: 76, 132, 161.)

Metaforassa predikaation kehyksenä oleva kognitiivinen alue on siis vaihtunut toiseksi. Tällaiset metaforat voivat olla uudismuodosteita (Leino 1993: 148). Metaforat voivat kuulua myös jo kieleen konventionaalistuneisiin ilmaisutapoihin, esimerkiksi *aasi* merkityksessä ’tyhmä ihminen’ on vakiintunut kielessä yksikön asemaan. Kyse on predikaation *aasi* semanttisesta metaforalaajentumasta, innovaatiosta, joka toistuvassa käytössä on saavuttanut konventionaalisen ilmauksen aseman ja näin kasvattanut predikaation *aasi* polysemiaa. (Leino 1993: 110, 148–149.)

Koska kieli heijastaa sitä ympäristöä, kulttuuria ja yhteiskuntaa, jossa kieltä käytetään (Mantila 1998: 15), kielimaiseman muutos vaikuttaa myös identiteettiimme: uusien merkitys- ja käänöslainojen mukana saamme uusia tapoja arvottaa ja hahmottaa ympäröivää maailmaamme. Ne myös rikastuttavat ja monipuolistavat suomen kieltä ja kytkevät sen osaksi laajempaa kansojen ja kulttuurien yhteyttä. (Heikkinen & Mantila 2011: 68, 114, 124.)

3. ANALYYSI

3.1. Tutkimusaineiston käsittely

Sain laatimaani kyselylomakkeeseen (liite 1) yhteensä 102 hyväksyttyä vastausta. Erottelin informanttien vastaukset toisistaan sukupuolen mukaan, koska haluan selvittää, onko mies- ja naisinformanttien vastauksista löydettävissä eroja. Näin sain tarkasteltavakseni 86 kpl naisinformantin ja 16 kpl miesinformantin vastausta. Näiden vastausten avulla pyrin selvittämään, miten kyselyyn vastanneet Oulun yliopiston opiskelijat määrittelevät, arvottavat ja uskovat käyttävänsä *puumaa* naiseen viittaavana eläinmetaforana. Hyödynnän analyysissäni laajasti informanttien omasanaisia vastauksia täydentämään, tarkentamaan ja laajentamaan monivalintatehtävien vastauksia.

Kyselylomakkeen (liite 1) tehtävässä 1 pyysin vastaajaa täydentämään häntä itseään koskevat tiedot sukupuolen, iän ja opiskelemaisensa pääaineen lisäksi myös kotipaikkakunnasta. Vastaajan identiteettisuojaan vuoksi en käytä kotipaikan nimeä, vaan olen lajitellut paikkakunnat Suomen maakuntajaon mukaisesti. Kyselyyn vastanneiden kolme suurinta kotipaikkamaakuntaa ovat Pohjois-Pohjanmaa 55 % (56 kpl), Lappi 16,5 % (17 kpl) ja Kainuu 9 % (9 kpl). Myös Uusimaa, Kymenlaakso, Varsinais-Suomi, Keski-Pohjanmaa, Kanta-Häme, Etelä-Karjala, Pohjois-Karjala, Keski-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Pohjanmaa sekä Ahvenanmaa ovat edustettuina kyselyyn vastanneiden kotipaikkoina. Informanttien omasanaisissa lainauksissa ilmoitan vastaajan sukupuolen ja iän lisäksi myös informantin kotipaikan maakunnan nimen. Esimerkiksi tutkielmassani lyhenne N19PPOHJ kertoo, että vastauksen on kirjoittanut 19-vuotias nainen, joka on kotoisin Pohjois-Pohjanmaalta. Analyysissäni en kuitenkaan ota huomioon vastaajan kotipaikkaa tai ikää, vaikka ne olisivatkin tuoneet mielenkiintoisen lisän kandidaatintutkielmaani.

Laatimani kyselylomake (liite 1) koostui kuudesta tuotto- ja kahdesta monivalintatehtävästä (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.). Keräsin lomakkeen tehtävien 2, 3, 4 ja 6 vastauksien avulla tietoa *puuman* hahmosta. Näiden tehtävien analyysin avulla voin vastata kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli millaisilla sanoilla *puumaa* kuvaillaan ja minkä ikäinen nainen voi olla *puuma*. *puuman* hahmon (ks. luku 2.2. ja 2.3.) kautta voin myös tunnistaa niitä taustalla olevat merkitysalueita (kehys), joita vas-

ten *puuman* hahmo on korostunut. Kolmanteen tutkimuskysymykseeni, eli millaisia arvolatauksia *puuman* käyttöön liittyy, voin vastata kyselylomakkeen tehtävien 7 ja 8 vastauksien analyysillä.

Kyselylomakkeen (liite 1) tehtävien 2, 3 ja 7 vastausten analyysillä voin selvittää, onko *puuma* hypoteesini mukaan muiden kissaeläinmetaforien tapaan seksuaalisesti affektii- vinen (ks. sivu 2). Kyselylomakkeen tehtävät 5 ja 8 keräsivät tietoa siitä, miten yleistä *puuman* käyttö naiseen viittaavana eläinmetaforana on. Se, onko *puuma* myös naista halventava nimitys, selviää tutkimalla informanttien vastauksia tehtävissä 2 ja 7. Yksi tutkimukseni mielenkiintoisimmista tehtävistä on selvittää, saako *puuma* naisen metafo- rana informanttien vastauksissa yhteisiä piirteitä petoeläintä tarkoittavan *puuman* kans- sa. Tämä on mahdollista tarkastelemalla kyselylomakkeen tehtävän 2 vastauksia. Tehtä- vän 2 vastauksia perusteella voin myös testata hypoteesiani siitä, onko *puuma* kaikille kyselyyn vastaajille jo entuudestaan tuttu sana.

Olen jakanut tutkimukseni kahteen osaan, tuotto- ja monivalintatehtävien analyysiin. Luvussa 3.2. tarkastelen kyselyyn (liite 1) vastanneiden informanttien vastauksia kyse- lylomakkeen tehtäviin 2, 4, 5, 6 ja 8 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.). Analysoin luvussa 3.3. informanttien antamia vastauksia kyselyn monivalintatehtäviin 3 ja 7. Lu- vussa 3.4. esittelen Oulun yliopiston opiskelijoiden näkemyksiä *puuman* saamista mer- kityksistä kognitiivisen semantiikan hahmo–kehys-jakoa hyödyntäen.

3.2. Tuottotehtävien analyysi

Kyselylomakkeen (liite 1) tehtävässä 2 pyysin informanteja antamaan *puumalle* oman määritelmänsä. Informantit kirjoittivat vastauksiinsa niistä asioita, jotka *puuma* aktivoi vastaajan omassa merkitysten verkossa (ks. luku 2.2.). Koska jokainen kielenkäyttäjä muodostaa oman merkitysten verkkonsa, se näkyi luonnollisesti myös vastausten laaja- na kirjona: ne asiat, jotka toiselle informantille olivat tärkeää *puuman* merkityksen muodostamisessa, saattoivat puuttua toisen informantin vastauksesta. Myös informantti- en kirjoittamien vastausten pituus vaihtelee paljon. Osa informanteista kuvailee *puumaa* hyvin harvasanaisesti (esimerkki 1), osa puolestaan kirjoittaa hyvinkin pitkiä ja seikka-

peräisiä kuvauksia (esimerkki 2). Informanttien vastauksien yhteydessä käytetyt lyhenneet on selitetty sivulla 13.

(1) Keski-ikäinen, tyylikäs, ”kaunis” (M20PPOHJ).

(2) N. 45v.=> olevaa naishenkilöä, joka deittailee itseään selkeästi nuorempia miehiä. En koe naista, joka on seurustellut itseään reilusti nuoremman miehen kanssa pidemmän aikaa puumaksi, vaan sellaista, joka vaihtelee deittailukumppania usein (N22PPOHJ).

Ensimmäinen tutkimushypoteesini oli, että *puuma* on kaikille kyselyyn vastaaville tuttu sana. Tämän hypoteesin voi sanoa paikkaansa pitäväksi, sillä vain kaksi naisinformanttia (esimerkit 3 ja 4) eivät ole täysin varmoja siitä, millaista naista voidaan kutsua *puumaksi*. Huomionarvoista on, että vaikka nämä kaksi informanttia kertovatkin olevan epävarmoja siitä, mitä *puumalla* tarkoitetaan, heidän kuvailunsa ei poikkea muiden informanttien vastauksista.

(3) Ehkä vanhempaa naista, jolla on ikäistään reilusti nuorempi mies/miesystävä/yhden illan juttu (N21KPOHJ).

(4) En ole täysin varma, koska en itse kyseistä sanaa käytä, mutta oletan sen olevan nainen, joka hakee vastakkaiselta sukupuolelta vain ns. ”yhden illan juttuja”, ja vaihtaa kumppania tiheään. Nainen, jota pidetään miesten keskuudessa haluttavana. En ole varma... (N20PPOHJ).

Kaikista tehtävän 2 vastauksista 17,5 prosentissa mainitaan *puuman* ulkonäkö. Tämä on mielenkiintoista, sillä myös Noora Niemelä teki pro gradu -tutkielmassaan huomion, että naisen ulkonäköön kiinnitetään huomiota myös naisurheilijoiden nimeämisessä (Niemelä 2011: 101). Myös Sara Suomisen pro gradu -tutkielmasta selviää, että *huoral-la* on omanlaisensa tunnistettava ulkonäkö: *huoran* ulkonäköön kuuluu olennaisesti paljastava pukeutuminen ja runsaan meikin käyttö (Suominen 2015: 19, 98). Ulla Ruuskanen kandidaatintutkielma naisten eläinmetaforien käytöstä *kissan* ulkonäköön liitetään sanat ”notkea”, ”siro” ja ”seksikäs” (Ruuskanen 2009: 12). Näyttääkin vahvasti siltä, että naisten nimeämisessä ulkonäöllä on todella suuri merkitys.

Olen koonnut informanttien vastauksista taulukon 1, joka kuvaa, millaisilla sanoilla *puuman* ulkonäköä kuvaillaan. Kohdalla ”mainintoja” tarkoitetaan sitä, kuinka moni vastaajista mainitsee kyseisen asian tehtävän 2 vastauksessaan. Taulukkoon on otettu mukaan jokainen erilainen maininta, vaikka ne tarkoittaisivatkin lähes samaa asiaa, esi-

merkiksi ”kaunis” ja ”kauniihko”. Taulukosta 1 voi havaita, että *puuman* ulkonäköä kuvailee yhteensä 24 vastaajaa, joista 21 on naisia ja 3 miehiä. Taulukon oikeaan reunaan on kerätty sekä naisten että miesten mainintojen määrä yhteensä.

TAULUKKO 1. Mainintoja *puuman* ulkonäöstä.

Mainintoja <i>puuman</i> ulkonäöstä Mainintojen määrä: Naiset yht. 21 kpl Miehet yht. 3 kpl	Mainintojen määrä Naiset kpl	Mainintojen määrä Miehet kpl	Yhteensä kpl
pitää huolta itsestään	1		1
kaunis	1	1	2
kauniihko		1	1
ulkokuoreltaan kaunis	1		1
viehättävä	2		2
hyvännäköinen	2		2
tyylikäs		1	1
hyvin säilynyt ikäisekseen	2		2
nuoren näköinen	1		1
pitää huolta ulkonäöstään	2		2
näkee vaivaa laittautumisen eteen	1		1
panostaa ulkonäkönsä keskimääräistä enemmän	1		1
yrittää olla ulkoiselta olemukseltaan nuori	1		1
seksikäs	2		2
seksuaalisesti viehättävä	3		3
ulkonäöllisesti haluttava	1		1

Informanttien vastauksista *puuman* hahmoksi nousee kauneus, seksikkyys ja nuorekkuus ulkonäön kehystä vasten. Huomionarvoista on se, että sekä mies- että naisinformantit kuvailevat *puuman* ulkonäköä positiivisesti. Tutkimukseni kannalta on mielenkiintoista huomata, ettei yksikään kyselyyn vastannut mies kuvaa *puumaa* seksikkäänä tai ulkonäöllisesti haluttavana. Esittelin luvuissa 1.1. ja 1.2. kolme määritelmää *puumalle*: yhdessä näistä *puumaa* kuvaillaan seksikkääksi (Kontkanen 2008: 13). Ruuskanen kyselyyn vastanneet informantit yhdistivät myös *kissan* hyvännäköisyyden ja seksikyyden (Ruuskanen 2009: 12). *puumaa* voisikin mielestäni pitää hyvin naista kehuvana eläinmetaforisena nimityksenä *kissan* tapaan.

Tehtävän 2 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.) vastauksista kahdeksan naisinformanttia (9,5 %) kaikista naisista nostaa *puuman* kehykseksi pukeutumisen: kahden informantin mielestä *puuma* pukeutuu ”nuoremmille tarkoitettuihin vaatteisiin”, viiden mielestä ”nuorekkaasti” ja yhden mielestä ”seksikkäästi”. Puolet *puuman* pukeutumista kuvailevista naisista näkee *puuman* pukeutumistyyliä kuitenkin jotain epäsovivaa, kuten esi-

merkit 5–8 osoittavat. Informanttien vastauksien yhteydessä käytetyt lyhenteet on selitetty sivulla 13.

- (5) ”Puuma” pukeutuu nuorekkaasti ja provosoivasti (N19UUS).
- (6) Pukeutuu ikäiselleen sopimattomalla tavalla (liian nuorekkaasti jne.) (N19PPOHJ).
- (7) Tiukkoihin nuortenvaatteisiin pukeutunutta epätoivoisesti seksiseuraa kaipaavaa naista (N20PPOHJ).
- (8) Flirttaileva ja pukeutuu ns. liian seksikkääksi (N22PPOHJ).

Vaikka erityisesti naisinformanttien vastauksista välittyy tietty negatiivinen ajatus siitä, että *puuman* pukeutumistyyli olisi epäsopivaa, *puuma* on ”nainen, jota pidetään miesten keskuudessa ulkonäön kannalta haluttavana” (N20PPOHJ). Huomionarvoista on se, että pelkästään naisinformantit ovat sitä mieltä, että *puuman* hahmo on tunnistettavissa pukeutumisen kehystä vasten. On myös mielenkiintoista, että Suomisen pro gradu -tutkielmassa informanttien kuvailu *huoran* pukeutumisesta muistuttaa *puuman* kuvailua, sillä myös *huora* pukeutuu ”paljastaviin”, ”liian pieniin” tai ”mauttomiin” vaatteisiin (Suominen 2015: 53). Ehkä tästä yhteydestä *huora*-sanana kanssa on löydettävissä syy siihen, miksi naiset näkevät *puuman* pukeutumisen jollain tapaa negatiivisesti. *puuman* pukeutuminen näyttää eroavan *huoran* pukeutumisesta sillä, että *puuma* käyttää ikäistään nuorempien naisten vaatteita.

Kolme naisinformanteista ja yksi miesinformantti nostavat tehtävän 2 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.) vastauksissaan *puuman* kehikseksi ulkoisen olemuksen (esimerkit 9–14).

- (9) Itsevarma, kokenut ja aktiivinen (M21PPOHJ).
- (10) Energistä aktiivista ulkonäöstään huolehtivaa naista (N54KAIN).
- (11) Hyväkuntoista, hieman iäkkäämpää naista (N45PPOHJ).
- (12) Pukeutuu nuorekkaasti ja pitää huolta kunnostaan (N21LAPP).
- (13) Ketterä, notkea, nopea nainen. Viettelevä, seksuaalinen/seksikäs ja luonteeltaan aggressiivinen, tulistuva, veren-/saaliinhimoinen: nainen joka keinolla millä hyvänsä ottaa haluamansa, mutta voi odottaa ja vaania oikeaa hetkeä (N43LAPP).
- (14) Voimakas persoona (N19LAPP).

Vastauksia tarkastelemalla huomaa, että sekä nais- että miesinformantit kuvailevat *puuman* hahmoa positiivisesti sanoilla ”aktiivinen”, ”energinen”, ”hyväkuntoinen” ja

”pitää huolta kunnostaan”. *puuman* ulkoinen viehättävyys perustuu varmasti myös siihen, että *puuma* pitää huolta kehostaan. Mielestäni myös näiden kuvailujen vuoksi *puumaa* voisi pitää myös naista kehuvana sanana.

Kolme prosenttia kyselyyn vastanneista informanteista kuvailee *puuman* luonnetta (kehys), kuten esimerkeistä 9, 13 ja 14 voi huomata. Miesinformantti nostaa *puuman* hahmoksi itsevarmuuden (esimerkki 9), jota voidaan pitää positiivisena luonteenpiirteenä. Naisinformantit puolestaan kuvaavat negatiivisesti *puuman* luonnetta sanoilla ”aggressiivinen”, ”tulistuva” (esimerkki 13) ja ”voimakas” (esimerkki 14). Informanttien kuvailun perustella *puuman* hahmoksi nousee esiin määrätietoinen ja luonteeltaan vahva nainen.

(15) Vanhempi nainen, joka ”metsästää” nuorempia miehiä (M21LAPP).

(16) Keski-ikä ylittänyttä himokasta naista, joka metsästää nuorempia miehiä (N31PPOHJ).

(17) Vanhempi naishenkilö, joka ”saalistaa” huomattavasti nuorempia miehiä (N22PKARJ).

(18) Naista, jonka ulkokuori on kaunis, mutta joka on sisältä vaarallinen. Häntä on vaikea käsitellä (N19PPOHJ).

Esimerkkejä 13 ja 15–18 tarkastelemalla on selvästi huomattavissa, että *puuma* on saanut naisen metaforana yhteisiä piirteitä petoeläintä tarkoittavan *puuman* kanssa. Informantin esimerkissä 13 käyttämä ”veren-/saaliinhimoinen” kuvaa paremmin petoeläintä kuin ihmistä. Myös ”ketterä”, ”notkea” ja ”nopea” kuvaavat kissaeläintä. Ruuskanen kandidaatintutkielmassa *kissan* liitetään myös ”notkeus” (Ruuskanen 2009: 12): *puuma* ja *kissa* ovat aktivoineet vastaajissa samoja merkitysten verkon osia. Yksi nais- ja miesinformantti kuvaavat *puuman* olevan nuorempien miesten metsästäjä (esimerkit 15 ja 16). Myös 22-vuotias naisinformantti kuvaa *puumaa* saalistajaksi (esimerkki 17), siis eräänlaiseksi metsästäjäksi. Yksi naisinformanteista kuvaa *puumaa* petoeläimen tapaan vaaralliseksi (esimerkki 18). Syy siihen, miksi *puuman* hahmo nostetaan petoeläimen kehystä vasten, voi johtua siitä, että seksuaalisuus nähdään vielä nykyäänkin Mantilan mukaan jotenkin eläimellisenä (Mantila 1998: 26).

Yhteensä 17 informanttia (16,5 %) kaikista kyselyyn (liite 1) vastanneista nostaa *puuman* kehukseksi seksuaalisuuden. Naisinformantit kuvaavat tehtävän 2 vastauksissaan *puuman* olevan ”viriili”, ”himokas”, ”flirttaileva”, ”viettelevä” ja ”seksuaalisesti aktii-

vinen”. Yksi miesinformanteista piti puumaa seksuaalisesti kokeneena. Kuten esimerkkejä 19–24 tarkastelemalla voi huomata, *puuman* hahmoksi nouseekin seksuaalinen aktiivisuus. Esimerkeissä 24 ja 25 naisinformantit näkevät *puuman* seksuaalisen aktiivisuuden moraalisesti paheksuttavana, sillä *puuman* pariutuminen on normaalista poikkeavaa.

(19) Hakeutuu seksi-/seurustelusuhteisiin miesten kanssa (M24PPOHJ).

(20) Nainen, joka varttuneemmalla iällä yrittää valloittaa selvästi nuorempia/nuoria miehiä sänkyyn tai suhteeseen (M21PPOHJ).

(21) Hakee vastakkaiselta sukupuolelta vain ns. ”yhden illan juttuja”, ja vaihtaa kumppania tiheään (N20PPOHJ).

(22) Haluaa ja tapailee nuorempia miehiä (irtosuhteita lähinnä, tosin voivat puumat luoda näitä seurustelusuhteitakin, jossa mies siis huomattavan paljon nuorempi (N26EKARJ).

(23) Nainen on sinkku ja etsii nuorta miestä joko hetken viihdykkeeksi tai tositarkoituksella (N45KAIN).

(24) Seksuaalisesti aktiivinen vanhempi (+40v) nainen, jolla on mieltymys nuorempiin miehiin TAI naisiin. Moraalisesti hieman kyseenalaistettavissa (N19PPOHJ).

(25) Naista, joka tarkoitushakuisesti seurustelee itseään huomattavasti nuoremman miehen kanssa. Pääasiallisesti termiä käytetään, kun on kyse seurustelusta, eikä avioituneesta pariskunnasta (kenties, koska termin koetaan viittaavan jotenkin epäpyhään suhteeseen tai tavallisesta poikkeavaan) (N20UUS).

puuman parisuhdetilannetta kommentoineista informanteista 15 naisinformanttia ja yksi miesinformantti ovat sitä mieltä, että *puuma* on vakituisessa parisuhteessa (esimerkit 19, 20 ja 22). Kolmen naisen mielestä *puuman* on sinkku (esimerkki 23), eli *puuma* ei elä kiinteässä parisuhteessa (KS 2015 s.v. *sinkku*).

Yksi suosituimmista *puuman* hahmon saamista kehyksistä on seksuaalinen suuntautuminen. 93,5 prosenttia kaikista vastaajista on sitä mieltä, että *puuma* määrittää naisen ja miehen välistä suhdetta, eli *puuman* hahmo on heteroseksuaalinen. Esittelin luvuissa 1.1. ja 1.2. *puumalle* kolme määritelmää. Myös niissä kaikissa puhutaan naisen ja nuoremman miehen välisestä suhteesta. Kuitenkin neljä naisinformanttia ja yksi miesinformantti ovat sitä mieltä, että *puuman* hahmo voi olla myös homoseksuaali. Näiden lisäksi kaksi naisinformanttia mainitsee nuoremman henkilön. ”Henkilö” voi mielestäni viitata niin naiseen kuin mieheenkin. Kyselylomaketta laatiessani en valitettavaksi osannut ottaa huomioon tätä näkökulmaa. Luultavaa on, että jos olisin kysynyt informanteilta

kyselylomakkeessani (liite 1), voiko *puumaa* käyttää myös homoseksuaalisesta naisesta, olisin saanut paljon suuremman prosenttiosuuden *puuman* homoseksuaalisuuteen.

Kuten aikaisimmista informanttien esimerkeistä on tullut selville, *puuma* määrittää yleensä vanhemman naisen ja häntä nuoremman miehen välistä suhdetta. Kyselylomakkeen (liite 1) tehtävässä 6 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.) informanttia pyydettiin kertomaan, kuinka paljon naisen ja miehen ikäeron tulee olla, jotta naisesta tulee *puuma*. Pyysin informanttia arvioimaan ikäeroa päivien, kuukausien tai vuosien tarkkuudella. Olen kerännyt saamani vastaukset informanttiryhmittäin taulukkoon 2. Taulukkoon on otettu mukaan kaikki informanttien maininnat.

TAULUKKO 2. Naisen ja miehen välinen ikäero.

Vastaajan sukupuoli	Vastaajien määrä kpl	Naisen ja miehen välinen ikäero												Yht.
		Ei väliä	1/3 naisen iästä	muutamia vuosia	6 kk	1 v.	5 v.	6 v.	7 v.	10 v.	12 v.	15 v.	20 v.	
Naiset	86	4,5 %	1 %	2,5 %	0 %	1 %	3,5 %	2,5 %	0 %	35 %	2,5 %	28 %	19,5 %	100 %
Miehet	16	0 %	0 %	0 %	6 %	0 %	0 %	0 %	12 %	50 %	6 %	20 %	6 %	100 %

Taulukkoa 2 tarkastelemalla voi huomata informanttien vastausten suuren kirjon, sillä osan vastanneiden mielestä ikäerolla ei ole merkitystä, ja osan mielestä ikäeron tulee olla merkittävä, jotta naista voisi kutsua *puumaksi*. Suurimman edustuksen saa vähintään kymmenen vuoden ikäero, sillä kyseinen ero on saanut eniten mainintoja sekä mies- että naisinformanttien vastauksissa. Esittelin luvuissa 1.1. ja 1.2. kolme määritelmää *puumalle*. Yhdessä määritelmässä *puuma* ”etsii tai tapaa miehiä, jotka ovat vähintään kahdeksan vuotta häntä nuorempia” (Lawton & Callister 2010: 4). Kun tätä määritelmää vertaa taulukkoon 2, huomaa, että kukaan informanteista ei mainitse vastauksessaan kahdeksaa vuotta. Selvästi kaikista eniten kannatusta sekä mies- että naisinformanttien vastauksissa saa 10-vuoden ikäero. Kyselyn perusteella parempi määritelmä olisikin: *puuma* etsii tai tapaa miehiä, jotka ovat 10 vuotta häntä nuorempia.

Naisten nimityksissä ikä näyttääkin olevan merkittävässä asemassa (Mantila 1998: 21). Saman huomion teen myös itse informanttien vastauksia analysoidessani, sillä suurin osa kyselylomakkeen (liite 1) tehtävän 2 kuvailusta sisältää maininnan *puuman* iästä. Olen koonnut naista maininnoista taulukon 3. Taulukkoon on otettu erillisenä kohtana jokainen vähänkin toisistaan poikkeava maininta, vaikka ne voidaan tulkita tarkoittavan lähes samaa asiaa. Osa informanteista antoi todella pitkiä vastauksia, joissa naisen ikää

on kommentoitu useilla eri tavoilla. Esimerkiksi 19-vuotias naisinformantti Lapista kuvailee *puumaa* naiseksi ”joka on jo vanhempi, parhaat vuotensa nähnyt ja ei ole enää mikään tyttönen.”

TAULUKKO 3. Mainintoja *puuman* iästä.

Mainintojapuuman iästä Mainintojen määrä: Naiset yht. 78 kpl Miehet yht. 13 kpl	Mainintojen määrä Naiset kpl	Mainintojen määrä Miehet kpl	Yhteensä kpl
vanhempi	25	1	26
kypsempi	1	1	2
kypsempään ikään ehtinyt	1		1
ikäkkäämpi	2		2
varttuneempi	1	1	2
ialtään varttunut	1		1
30–50 v.	1		1
yli 30 v.	1	1	2
yli 35 v.	4	1	5
yli 40 v.	9	1	10
yli 45 v.	3		3
40–50 v.	1	1	2
45–50 v.	1		1
50 v.	1		1
yli 50 v.	1		1
usein 50 v. tai vanhempi	1		1
50–60 v.	1		1
parhaat vuotensa nähnyt	1		1
ei ole enää mikään tyttönen	1		1
keski-ikäinen	9	4	13
keski-ikää hipova tai sen ylittänyt	1		1
keski-ikäinen tai vanhempi	5		5
keski-ään ylittänyt	2		2
yli 10 v. kumppaniaan vanhempi	1	1	2
noin 20 vuotta kumppaniaan vanhempi	1		1

Kuten taulukosta 3 huomaa, naisinformantit mainitsevat 78 ja miesinformantit 13 kertaa *puuman* iän jollakin tavalla tehtävän 2 vastauksessaan. Suurin osa *puuman* ikää kuvaileista naisista sanoisi *puuman* olevan ”vanhempi nainen”. Yllättävää kyllä, samaa mieltä oli vain yksi miesinformanteista. Suosituin ja samalla myös eniten mies- ja naisinformanteilta saaneita mainintoja saa termi ”keski-ikäinen”. Myös ”kypsempi nainen” saa molemmilta informanttiryhmillä yhden maininnan. Meri Koivumaa (2016) tutkii kandidaatintutkielmassaan *Kypsä nainen ja kypsä mies Merkitys ja affekti kypsä*-adjektiivin merkitystä, kun se määrittää substantiivina nainen tai mies. Koivumaan tutkimuksesta selviää, että kun *kypsä* on nainen edussanana, huomio kiinnittyy naisen ikään (Koivu-

maa 2016: 27). Tämä huomio tukee myös omaa käsitystäni siitä, että naisen nimityksissä naisen ikä on merkittävässä asemassa.

Keräsin tietoa puuman iästä myös kyselylomakkeen (liite 1) tehtävässä 4 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.), jossa informanteja pyydettiin arvioimaan *puuman* ikää antamalla ikähaarukka vuosien 16–100 väliltä. Kokosin kyselyn tulokset vastaajan sukupuolen mukaan taulukkoon 3. Taulukosta 3 selviää, kuinka monta prosenttia nais- tai miesinformanteista on sitä mieltä, että *puuma* voi olla iältään esimerkiksi 40-vuotias.

TAULUKKO 4. *puuman* ikä.

Vastaajan sukupuoli	Vastaajien määrä kpl	<i>puuman</i> ikä															
		16	18	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80	85–100
Naiset	86	2 %	6 %	9 %	10,5 %	20 %	30 %	84 %	93 %	95 %	90,5 %	82,5 %	58 %	46,5 %	30 %	28 %	23 %
Miehet	16	6 %	6 %	6 %	12,5 %	37,5 %	62,5 %	94 %	94 %	94 %	75 %	69 %	44 %	37,5 %	25 %	25 %	25 %

Kuten taulukosta 4 huomaa, yli 90 prosenttia naisista on sitä mieltä, että *puuma* on 40–55-vuotias. Miesinformanteista yli 90 prosenttia on sitä mieltä, että *puuma* on 40–50-vuotias, siis viisi vuotta naisten näkemystä nuorempi. Esittelin luvussa 1.1. ja 1.2. *puumalle* kolme määritelmää. Niissä *puuman* sanotaan olevan yli 35-vuotiaas, vähintään 35-vuotias ja yli 40-vuotias nainen. Jos näitä määritelmiä vertaa taulukkoon 4 huomaa, että miesinformanteista 62,5 prosenttia pitää *puumaa* 35-vuotiaana ja 94 prosenttia 40-vuotiaana. Naisinformanteista vain 30 prosenttia pitää 35-vuotiaasta naista *puumana*, yli 40-vuotiaasta 84 prosenttia. Tämän tutkimuksen mukaan *puuma* nähdäänkin yli 40-vuotiaana. Huomionarvoista on se, että sekä nais- että miesinformanttien mielestä *puuma* voi olla iältään minkä ikäinen tahansa kuudentoista ja sadan vuoden välillä.

Neljä informanttia ottavat kyselylomakkeen (liite 1) tehtävässä 2 (esimerkit 25–27) tai tehtävässä 5 (esimerkki 28) kantaa siihen, onko *puumaksi* kutsuminen heidän mielestään oikeutettua tai sopivaa käytöstä (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.). Kuten esimerkeistä 26–30 huomaa, sekä nais- että miesinformantit näkevät sanan käytön olevan naista loukkaavaa. Huomionarvoista on, ettei yksikään informanteista perustele vastauksessaan, miksi *puumaa* pidetään naista halventavana sanana. Informanttien vastauksien yhteydessä käytetyt lyhenteet on selitetty sivulla 13.

- (26) Mutta siis ei mielellään ketään kutsuttaisi puumaksi, koska se on vähän ikä- ja sukupuolirasistinen ilmaus (N31PPOHJ).
- (27) Toivottavasti ei ketään, enkä itse ikinä termiä käyttäisi (M22LAP).
- (28) Ilkeä tapa nimitellä naista (N19PPOHJ).
- (29) Yksi 26-vuotias ystäväni (Esko) on parisuhteessa erään 50-vuotiaan naisen kanssa (joskus olen kutsunut tätä naista puumaksi, mutta vähän häpeän sitä, koska he ovat ystäviäni). Eli ei ole mielestäni kohtelias ilmaus (N26ESUO).
- (30) Sellaista, joka on viehättävä ja hyvännäköinen, mutta nimitys voi myös antaa melko rajun kuvan naisesta (N19PPOHJ).

Kyselylomakkeen (liite 1) tehtävät 5 ja 8 keräsin tietoa *puuman* käytöstä. Miesinformanteista 4 (25 %) on käyttänyt *puumaa* naisen metaforana. Kaksi heistä ei muista käyttöyhteyttä. Naisista 35 (40,5 %) on käyttänyt sanaa aiemmin. *puumaa* käyttäneistä 69 prosenttia kertoo sanan käyttömotiivin olevan naisen korkeampi ikä, kuten esimerkeistä 31–34 voi huomata. Kaksi naisinformanteista (esimerkit 33 ja 34) kertoo *puuman* käytön olevan helppoa, koska ”kaikki ymmärtävät, millaisesta ihmisestä on kyse”. *puumasta* on tullut tuttu ilmiö myös suomalaisessa kulttuurissa.

- (31) Koska ko. nainen havitteli nuorempia miehiä, tai näytti silti, että haluaisi tämän havittelevan nuorempia miehiä (M22KAIN).
- (32) Käytin sanaa puuma, koska halusin ilmaista, että joku nainen on kiinnostunut nuoremmista miehistä (N19LAPP).
- (33) Käytin sanaa keskustellessani tuntemastani pariskunnasta, jossa nainen on puolisoaan reilusti vanhempi. Sanan ”puuma” käyttäminen on helppoa. Kaikki ymmärtävät, millaisesta ihmisestä on kyse (tai ainakin, millaisessa parisuhteessa hän elää (N20AHV).
- (34) Viittasin äitini ystävättäreen jutellessani äitini kanssa. Ystävätär oli kihlautunut neljättä kertaa, ja siinä missä ystävätär oli 58, kihlattu 37. Totesin äidilleni ”Ja taas on puuma vauhdissa” (N19UUS).

huora-sanan tavoin myös *puumaa* käytetään kavereiden kesken vitsinä tai tuttujen välisenä kiusoitteina (Suominen 2015: 68). *puuman* vitsikäyttö näkyy kahdentoista informantin antamissa vastauksissa (esimerkit 35–38).

- (35) Se oli vitsi. Henkilö (nainen) oli 2 v vanhempi, kuin mieshenkilö. Ja joskus henkilöstä, joilla on ollut itseään n 6 v nuorempi mies (M35PPOHJ).
- (36) Leikkillisesti, koska minulla ja tyttöystävälläni on parin vuoden ikäero (N21PPOHJ).
- (37) Sana on saanut koomisen merkityksen lähipiirissäni. Olen kutsunut puumaksi sekä kaveriani, jolla on 5 vuotta nuorempi poikaystävä että äitiäni, jolla on kuukauden nuorempi avomies (N22PPOHJ).

(38) Kutsuin ystävääni leikkimielisesti puumaksi, sillä hänellä oli vuotta nuorempi poikaystävä. Oikeasti en häntä kuitenkaan puumana pidä (N20PPOHJ).

Kyselylomakkeen (liite 1) tehtävässä 8 kysyin naisinformanteilta, onko heitä koskaan kutsuttu *puumaksi*. Kyselyyn vastanneista naisista 14 prosenttia on kutsuttu *puumaksi*, mutta käyttö perustui jokaisessa tapauksista leikkimieliseen kiusoitteluun muutaman vuoden tai jopa kuukauden nuoremasta seurustelukumppanista. Pyysin myös tehtävässä 8 vastaajaa kertomaan, mitä tunteita *puumaksi* kutsuminen heissä herättää. Naiset kertovat asian naurattaneen tai olleen vain hauskaa vitsailua. Ainoastaan yksi naisinformanteista kertoo, että puumaksi kutsuminen 6 kk nuoremman poikaystävänsä vuoksi ”tuntui häiritsevältä ja ikävältä”.

Kyselylomakkeen (liite 1) tehtävän 5 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.) vastauksista näkyy selvästi se, että *puuma* on tullut suomen kieleen ja suomalaisille tutuksi elokuvien ja sarjojen kautta (esimerkit 39–42). Elokuvat mainitaan informanttien vastauksissa kuudesti (esimerkit 39 ja 38) ja Tv-sarjat kolmesti (esimerkit 40 ja 41).

(39) Olen tunnistanut puumia elokuvista (M22KAIN).

(40) Elokuvien tai TV-sarjojen henkilöistä lähinnä, koska niissä monesti on hieman karikatyyrisiä ”puuma”-hahmoja. Tosielämässä harvemmin (N20PPOHJ).

(41) Sex and the City -sarjan Samantha (N21PPOHJ).

(42) Madonnaa, koska musiikkivideossaan hän esiintyy lukuisten pari kymppisten miesten seassa eikä koskaan ikäluokkansa ihmisten kanssa (N21PPOHJ).

Elokuvat tai tv-ohjelmat voivatkin olla useille nuorille ainoa konteksti, jossa he ovat nähneet *puumia*, kuten 20-vuotias naisinformantti kirjoittaa vastauksessaan (esimerkki 40). Yhdessä naisinformantin vastauksessa (esimerkki 41) mainitaan nimeltä yhdysvaltalainen televisiosarja Sex and the City ja sarjan hahmoista Samatha Jones, jota voidaan pitää *puuman* malliesimerkkinä (Lawton & Callister 2010: 5). Molemmat informanttiryhmät mainitsevat julkisuuden henkilön vastauksissaan yhteensä kuusi kertaa: kolme nimeää julkisuuden henkilöksi Madonnan (esimerkki 42).

3.3. Monivalintatehtävien analyysi

Edellisessä luvussa esiin nostamani päätelmät olen tehty informanttien omasanaisten vastausten pohjalta. *puuman* määritelmä pysyy melko samanlaisena, kun informanttien omasanaisia vastauksia tehtäviin 2, 4, 5, 6 ja 8 vertaa kyselylomakkeen (liite 1) monivalintatehtäviin 3 ja 7 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.). Monivalintatehtävien tarkoituksena oli testata niitä piirteitä, joita informantit liittävät *puumaan* ja samalla myös kartoittaa niitä asenteita, joita *puuman* käyttöön liittyy.

Suunnittelin kyselylomakkeen (liite 1) tehtävän 3 selvittääkseni, millaisia asioita *puumaan* naisen eläinmetaforana liitetään. Pyysin vastaajia pohtimaan, mitkä valmiiksi antamistani väittämistä kuvaavat *puumaa* täysin, osittain tai ei laisinkaan. Väiteparit ovat suurituloinen–pienituloisen, korkeasti koulutettu – matalasti koulutettu ja parisuhteessa –sinkku. Olen laatinut informanttien vastauksista taulukon 5. Taulukossa väittämät, kuten suurituloisen–pienituloisen, ovat allekkain. Jokaisen väittämän kohdalle olen jaotellut informanttien vastauksien kappalemäärät ja prosenttiosuudet sukupuolen ja sen mukaan, onko vastaaja ollut täysin tai osittain samaa mieltä väitteen kanssa. Sarakkeen oikeassa reunassa on kuvattu se osuus nais- ja miesinformanteista, joiden mielestä kumpikaan annetuista väitepareista ei kuvaa *puumaa* ollenkaan.

TAULUKKO 5. *puuman* sosiaalinen asema.

Väittäjä <i>puuma</i> on:	Sukupuoli yht. Naiset 86 kpl Miehet 16 kpl yht. 102 kpl	Täysin samaa mieltä kpl	%	Osittain samaa mieltä kpl	%	Täysin tai osittain samaa mieltä % N=Naiset M=Miehet	Täysin tai osittain samaa mieltä naiset ja miehet yht. %	Kumpikaan sanoista ei kuvaa <i>puumaa</i> %
suurituloisen	Naiset	5	6 %	33	38,5 %	N 44 %	46 %	Naiset 44 %
	Miehet	1	6 %	8	50 %	M 56 %		
pienituloisen	Naiset	0	0 %	10	11,5 %	N 11,5 %	10 %	Miehet 44 %
	Miehet	0	0 %	0	0 %	M 0 %		
korkeasti koulutettu	Naiset	1	1 %	19	22 %	N 23 %	21,5 %	Naiset 57 %
	Miehet	0	0 %	2	12 %	M 12 %		
matalasti koulutettu	Naiset	1	1 %	16	19 %	N 20 %	18,5 %	Miehet 76 %
	Miehet	0	0 %	2	12 %	M 12 %		
parisuhteessa	Naiset	1	1 %	11	13 %	N 14 %	15 %	Naiset 25,5 %
	Miehet	0	0 %	1	6 %	M 6 %		
sinkku	Naiset	18	21 %	34	39,5 %	N 60,5 %	62 %	Miehet 25 %
	Miehet	5	31,5 %	6	37,5 %	M 69 %		

Taulukosta 5 selviää, että kolmesta väittämästä kaikkein merkittävin on kysymys *puuman* siviilisäädystä. Miesinformanteista 31,5 % ja naisinformanteista 21 % pitää *puuma* sinkkuna eli hän ei elä kiinteässä parisuhteessa (KS 2015 s.v. *sinkku*). Ainoastaan yksi naisinformantti on sitä mieltä, että *puuma* on enemmän parisuhteessa kuin sinkku. Tehtävässä 2 kolme naisinformanttia kirjoittaa *puuman* olevan sinkku. Toisaalta 15 naisinformanttia ja yksi miesinformantti ovat tehtävän 2 ja 5 kuvauksissaan sitä mieltä, että *puumaksi* voidaan kutsua myös parisuhteessa elävää naista, jos hänen kumppaninsa on naista nuorempi.

Taulukosta 5 huomaa, että melkein puolet kyselyyn vastanneista informanteista pitää *puumaa* täysin tai osittain suurituloisena. Myös kaksi naisinformantti mainitsee tehtävässä 2 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.) sanaa määritellessään *puuman* olevan ”todennäköisesti rikas” tai ”keskiluokkaa”. Vähiten *puuman* sosiaalista asemaa näyttäisi kuvaavan vastakohtapari korkeasti koulutettu – matalasti koulutettu, koska miehistä 76 % ja naisista 57 % ei näe kummankaan sanoista kuvaavan *puumaa*.

Yksi tutkimukseni tavoitteista on selvittää, onko *puuma* hypoteesini mukaan muiden kissaeläinmetaforien tapaan seksuaalisesti affektiivinen (ks. sivu 2) muiden metaforisten kissaeläinmetaforien, *kisun*, *mirrin* ja *kissan*, tavoin. Laadin tätä tarkoitusta varten kyselylomakkeen (liite 1) monivalintatehtävään 3 vastakohtaparit seksikäs–epäseksikäs, seksuaalisesti paljon kokenut – seksuaalisesti vähän kokenut, kiinnostava–epäkiinnostava, kiihottava–epäkiihottava ja *puumalla* on laaja miesmaku – *puumalla* on vaativa miesmaku. Olen koonnut kyselyyn vastanneiden informanttien vastaukset taulukkoon 6.

TAULUKKO 6. *puuman* seksuaalinen affektisuus.

Väittäjä <i>puuma</i> on:	Sukupuoli yht. Naiset 86 kpl Miehet 16 kpl yht. 102 kpl	Täysin samaa mieltä kpl	%	Osittain samaa mieltä kpl	%	Täysin tai osittain samaa mieltä % N=Naiset M=Miehet	Täysin tai osittain samaa mieltä naiset ja miehet yht. %	Kumpikaan sanoista ei kuvaa <i>puumaa</i> %
seksikäs	Naiset	13	15 %	37	43 %	N 58 %	58 %	Naiset 23,5 %
	Miehet	0	0%	9	56 %	M 56 %		
epäseksikäs	Naiset	3	3,5 %	13	15 %	N 18,5 %	18,50 %	Miehet 25 %
	Miehet	1	6 %	2	12 %	M 19 %		
seksuaalisesti paljon kokenut	Naiset	48	56 %	33	18,5 %	N 94,5 %	94 %	Naiset 3,5 %
	Miehet	7	44 %	8	50 %	M 94 %		
seksuaalisesti vähän kokenut	Naiset	0	0 %	2	2 %	N 2 %	2 %	Miehet 3,5 %
	Miehet	0	0 %	0	0 %	M 0 %		
kiinnostava	Naiset	13	15 %	30	35 %	N 50 %	49 %	Naiset 18,5 %
	Miehet	0	0 %	7	44 %	M 44 %		
epäkiinnostava	Naiset	9	10,5 %	18	21 %	N 31,5 %	31 %	Miehet 25 %
	Miehet	4	25 %	1	6 %	M 31 %		
kiihottava	Naiset	12	14 %	28	32,5 %	N 46,5 %	47 %	Naiset 23,5 %
	Miehet	0	0 %	8	50 %	M 50 %		
epäkiihottava	Naiset	9	10,5 %	17	20 %	N 30 %	29,5 %	Miehet 25 %
	Miehet	3	19 %	1	6 %	M 25 %		
<i>puumalla</i> on laaja miesmaku	Naiset	10	11,5 %	23	27 %	N 38,5 %	40 %	Naiset 16 %
	Miehet	0	0 %	8	50 %	M 50 %		
<i>puumalla</i> on vaativa miesmaku	Naiset	13	15 %	26	30 %	N 45,5 %	44 %	Miehet 12 %
	Miehet	0	0 %	6	37,5 %	M 37,5 %		

Taulukosta 6 huomaa, että 13 naisinformanteista pitää *puumaa* seksikkäänä ja 37 informanttia on osittain sitä mieltä, että *puuma* on seksikäs. On mielenkiintoista huomata, että yksikään miesinformanteista ei ole täysin sitä mieltä, että *puuma* olisi seksikäs. Yksikään miesinformantti ei kuvaa *puuman* ulkonäköä seksikkääksi kyselylomakkeen (liite 1) tehtävän 2 kuvailussa (ks. sivu 16). Naisista 15 prosenttia kuvailee tehtävässä 2 *puumaa* seksikkääksi tai seksuaalisesti viehättäväksi naiseksi. Kyselyyn vastanneista informanteista melkein puolet pitää *puumaa* enemmän kiinnostavana ja kiihottavana kuin epäkiinnostavana tai -kiihottavana. Mielenkiintoista on, että miehistä yksikään ei pidä *puumaa* kiinnostavana tai kiihottavana, vaikka miesinformanteista yhdeksän on osittain samaa mieltä siitä, että *puuma* on seksikäs. Lisäksi kolme miesinformanttia kuvaa *puuman* ulkonäköä tehtävässä 2 sanoilla ”kaunis”, ”kauniikko” ja ”tyylikäs”.

Kaikista vastaajista selvä enemmistö (94 %) on sitä mieltä, että *puuma* on seksuaalisesti paljon kokenut: naisista täysin samaa mieltä on 56 %, miehistä hieman vähemmän (44 %). Eräs 21-vuotias miesinformantti Pohjois-Pohjanmaalta mainitsee tehtävän 2 kuvauksessaan *puuman* olevan ”itsevarma, kokenut ja aktiivinen” (ks. sivu 19). Naisin-

formantit mainitsivat tehtävän 2 vastauksissaan *puuman* olevan ”viriili”, ”himokas”, ”flirttaileva”, ”viettelevä” ja ”seksuaalisesti aktiivinen”. Myös kyselylomakkeen monivalintatehtävän 3 vastauksista *puuman* hahmoksi nousee seksuaalinen aktiivisuus. Näiden huomioiden vuoksi on mielestäni perusteltua todeta, että *puuma* on muiden kissaeläinmetaforien tapaan seksuaalisesti affektiivinen sana.

Kaikkein huonoiten *puuman* seksuaalisuutta näyttää kuvaavan vastakohtapari *puumalla* on laaja miesmaku – *puumalla* on vaativa miesmaku. Tämä on mielestäni mielenkiintoinen tutkimustulos, sillä mielestäni *puumalla* on vaativa miesmaku, koska hän valitsee kumppanikseen ainoastaan häntä nuorempia. Informantit myös mainitsivat tehtävän 2 (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.) vastauksissaan, että *puuma* valitsee kumppanikseen itseään nuorempia. En pysty kuitenkaan tämän kyselylomakkeen vastausten analyysin avulla ottamaan kantaa siihen, millä tavalla informantit ovat kysymyksen ymmärtäneet. Tältä osin kysymyksenasettelua voi pitää epäonnistuneena.

Kandidaatintutkielmani yhtenä tutkimustavoitteena (ks. luku 1.1.) on selvittää, minkälaisia arvolatauksia *puuman* käyttöön liittyy. Suunnittelin ongelman ratkaisua varten kyselylomakkeen (liite 1) tehtävän 7, jossa kartoitan *puuman* käyttöön liittyviä asenteita. Kyselyyn vastaajia pyydettiin valitsemaan listalta kaikki ne ominaisuudet, jotka voisivat sopia *puuman* käyttöön. Olen kerännyt taulukkoon 7 nais- ja miesinformanttien *puuman* käyttöön liittämiä mielikuvia siitä, onko *puuman* käyttö heidän mielestään erittäin negatiivista, negatiivista, neutraalia, positiivista vai erittäin positiivista. Kysymyksenasettelun vuoksi sama vastaaja on voinut valita useamman vaihtoehdon. Taulukon oikeassa reunassa on ilmoitettu myös informanttiryhmittäin, jos vastaajien mielestä mikään annetuista vaihtoehdoista ei heidän mielestään kuvaa *puuman* käyttöä.

TAULUKKO 7. *puuman* käyttö.

Vastaaajan sukupuoli	Vastaaajien määrä kpl	Erittäin negatiivinen kpl	%	Negatiivinen kpl	%	Neutraali kpl	%	Positiivinen kpl	%	Erittäin positiivinen kpl	%	Mikään näistä ei kuvaa <i>puuman</i> käyttöä kpl
Nainen	86	9	10,5 %	59	68,5 %	22	25,5 %	21	24,5 %	3	3,5 %	4,5 %
Mies	16	3	19 %	8	50 %	11	69 %	5	31 %	1	6 %	6 %
Yhteensä naiset ja miehet	102	12	12 %	67	65,5 %	33	32,5 %	26	25,5 %	4	4 %	10,5 %

Taulukosta 7 voi havaita, että 77,5 % kaikista vastaajista mieltää *puuman* käytön negatiivisena tai erittäin negatiivisena. Nais- ja miesinformanttien välillä ei ole suurta eroa, tosin miehet kokevat *puuman* useammin erittäin negatiiviseksi. Mielenkiintoista aineistossani on se, että naisinformantit eivät miellä *puumaa* neutraaliksi, kun taas suurin osa (n. 70 %) miesinformanteista kokee sanan neutraaliksi. *Puumaa* pidetään positiivisena tai erittäin positiivisena ilmauksena noin 30 % kaikista vastauksista. Miesinformantit kokevat hieman useammin sanan käytön positiivisena verrattuna naisinformantteihin, mutta merkittävää eroa heidän välillään ei ole.

Kyselylomakkeen (liite 1) tehtävässä 7 testasin myös sitä, voiko *puuman* hahmo korostua sukupuolen, seksuaalisuuden, iän tai ikäeron kehystä vasten. Olen kerännyt informanttien valinnoista taulukon 8. Mielenkiintoista on se, että vastaajista vain 66,5 prosenttia pitää *puuman* käyttöä naisen sukupuolta korostavana. Tulos on mielestäni yllättävä, sillä olisin olettanut *puuman* viittaavan pelkästään naiseen. En osaa ottaa kantaa siihen, miten informantit ovat kysymyksen ymmärtäneet.

TAULUKKO 8. *puuman* kehys.

Vastaajan sukupuoli	Vastaajien määrä kpl	Naisen sukupuolta korostava kpl	%	Naisen seksuaalisuutta korostava kpl	%	Naisen ikää korostava kpl	%	Naisen ja miehen ikäeroa korostava kpl	%	Mikään näistä ei kuvaa <i>puuman</i> käyttöä kpl
Nainen	86	57	66 %	74	86 %	69	80 %	74	86 %	0 %
Mies	16	11	69 %	14	87,5 %	12	75 %	16	100 %	0 %
Yhteensä naiset ja miehet	102	68	66,5 %	88	86 %	81	79,5 %	90	88 %	0 %

Taulukon 8 perusteella *puuman* ikä vaikuttaa olevan kyselyyn vastanneista yksi merkittävimmistä asioista *puuman* hahmon kuvauksessa, sillä naisista 80 % ja miehistä 75 % on sitä mieltä, että *puuma* korostaa naisen ikää. Naisinformantit mainitsivat 78 kertaa ja miesinformantit 13 kertaa tehtävän 2 vastauksessaan *puuman* iän (ks. sivu 19). Suurin osa *puuman* ikää kuvailleista naisista sanoisi *puuman* olevan ”vanhempi nainen”. Suosituin ja samalla myös eniten mies- ja naisinformanteilta saaneita mainintoja on kerännyt termi ”keski-ikäinen”. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet ovat myös sitä mieltä, että *puuma* korostaa naisen ja miehen välistä ikäeroa (ks. taulukko 2). *puuma* näyttää korostavan naisen iän lisäksi myös naisen seksuaalisuutta. Kuten taulukosta 8 voi huomata, naisista 86 prosenttia ja miehistä 87,5 prosenttia on tätä mieltä. Saman käsityksen saa myös kyselylomakkeen tehtävän 2 informanttien kirjoittamista vastauksista (ks. sivu 19)

ja kyselylomakkeen monivalintatehtävästä 3 (ks. sivu 27). Yksi 54-vuotias Kainuusta kotoisin oleva naisinformantti mainitsee tehtävän 2 vastauksessaan, että ”sanalla lienee seksististä latausta”.

Kartoitin tehtävässä 7 myös *puuman* käyttöyhteyttä, joiksi olen kyselyssä määritellyt leikillisen, naista kehuvan tai halventavan vaihtoehdon. Olen koonnut saamistani vastauksista taulukon 9. Taulukosta 9 käy ilmi, että eniten (69,5 %) kyselyyn vastanneista informanteista pitää *puuman* tyylinä leikillisyyttä. Jos tuloksia vertaa tehtävän 5 ja 8 vastauksiin (ks. sivut 23–24), huomaa vitsikäytön olevan kyselyyn vastanneiden Oulun yliopisto-opiskelijoiden yksi keskeisimmistä käyttömotivaatioista.

TAULUKKO 9. *puuman* käyttömotivaatio.

Vastaajan sukupuoli	Vastaajien määrä kpl	Leikillinen kpl	%	Naista kehuva kpl	%	Naista halventava kpl	%	Mikään näistä ei kuvaa sanan <i>puuma</i> käyttöä
Naiset	86	59	68,5 %	22	25,5 %	53	61,5 %	0 %
Miehet	16	12	75 %	6	37,5 %	7	44 %	0 %
Yhteensä naiset ja miehet	102	71	69,5 %	28	27,5 %	60	59 %	0 %

On mielenkiintoista, että 22 naisinformanttia ja 6 miesinformanttia pitää *puuman* käyttömotivaationa naisen kehumista. *puuman* ulkonäkö ja ulkoinen olemus saavatkin informanteilta pelkästään positiivista kuvailua, jos ei ota huomioon *puuman* pukeutumistyyliä (ks. 15–18). Tutkimustulosteni pohjalta voidaankin todeta, että *puumaa* voidaan pitää merkitykseltään osittain positiivisena. Jos kyselystä saamiani tuloksia vertaa Ruuskasen eläinmetaforien tutkimuksen *kissan*, huomaa, että 100 % miesinformanteista ja 81 % naisinformanteista mieltää *kissan* merkitykseltään positiiviseksi (Ruuskanen 2009: 12). Huomionarvoista on, että myös tässä tutkimuksessa miesinformantit pitävät *puumaa* enemmän naista kehuvana sanana naisinformantteihin verrattuna. Taulukkoa 9 tarkastellessa huomio kiinnittyy myös siihen, että jopa 61,5 % kyselyyn vastanneista naisinformanteista 44 % miesinformanteista pitää *puuman* käyttöä naista halventavana. *puuma* on merkitty Kielitoimiston sanalippuun halventavaksi käännöslainaksi (Heinonen, sähköpostikeskustelu 5.11.2015) ja sama huomio on löydettävissä myös kyselytutkimukseeni osallistuneiden informanttien vastauksista.

3.4. Analyysin yhteenveto

Metafora yhdistää lähde- ja kohdealueen keskenään erilaista semanttista rakennetta yhdeksi monimutkaiseksi merkitysten verkoksi (Onikki 1992: 36). Koska jokainen kielenkäyttäjä muodostaa oman merkitysten verkkonsa, se näkyy luonnollisesti myös *puuman* hahmon kuvauksien laajana kirjona. Kyselylomakkeen vastauksien analyysin avulla *puuman* hahmo saa neljä keskeistä kehystä. Nämä kehykset ovat ulkonäkö, sukupuoli, seksuaalisuus ja ikä. Tutkimukseni mukaan *puuman* hahmo saa yhteisiä merkitysalueita *kissan*, petoeläin puuman ja *huoran* kanssa: *puuman* käyttömotivaatiossa yhdistyy ajatus *huoran* seksuaalisesta aktiivisuudesta ja pukeutumistyylistä, *kissan* viehättävästä ulkonäöstä sekä petoeläin puuman käytöksestä. Mielenkiintoista kandidaatintutkimani tuloksessa on se, että mikään edellä esitetystä predikaatioista eivät aktivoituneet yhtä aikaa kaikilla kyselyyn vastanneilla informanteilla. Se kertoo ensisijassa siitä, että jokaisella kielenpuhujalla on oma merkitysten verkkonsa. Toisaalta tutkimustulos kertoo myös siitä, että *puuma* on melko tuore lainasana, jonka merkityksen rakentuminen perustuu monimutkaisesti hahmottuvaan polyseemiseen metaforaan (Leino 1993: 76, 132, 161).

Ihmiseen viittaavat eläinmetaforat ovat yleensä affektiivisia (Koski 1992: 25). Sanojen affektiivinen merkitys liittyy puhujan asenteiden ja tunteiden ilmaisemiseen: ei ole sama, viittaako esimerkiksi 'ihmissukuiseen naaraspuoliseen puolisoon' sanoilla *vaimo*, *eukko*, *akka* tai *muija* (Varis 1998: 23). Tutkimukseni mukaan myös *puuma* on muiden kissaeläinmetaforien, *kisun*, *mirrin* ja *kissan*, tapaan seksuaalisesti affektiivinen. Siinä, missä *kissalla* voidaan viitata 'sähäkkään tai hyvännäköiseen tyttöön' (Paunonen 2006: 351.), *puumalla* voidaan tutkimukseni mukaan viitata 'seksuaalisesti aktiiviseen ja hyvännäköiseen yli 40-vuotiaaseen naiseen, joka metsästää itselleen nuorempaa seuraa'.

puuma on merkitty Kielitoimiston sanalippuun halventavaksi käännöslainaksi (Heinonen, sähköpostikeskustelu 5.11.2015). Sama huomio on löydettävissä kyselytutkimukseeni osallistuneiden informanttien vastauksista. Ilmeisesti juuri *puuman* keski-ikäisyys ja hänen pyrkimyksensä päästä häntä huomattavasti nuorempien miesten seuraan tekee *puuman* keskeisestä tyyliarvosta kielteisen. Moniin naista tarkoittaviin slangisanoihin liittyy myös positiivinen lisämerkitys (Paunonen 2006: 347, 351.) Myös *puuma* hahmo saa tutkimukseni mukaan myös positiivisia merkityksiä ulkonäön kehystä vasten.

4. PÄÄTÄNTÖ

Tutkin kandidaatintutkielmassani *puumaa*, joka edustaa puhekielen uudempaa naiseen viittaavaa eläinmetaforista nimitystä. Keräsin tutkimusmateriaalin kyselytutkimuksen (liite 1) avulla. Toteutin kyselyn yleisen kielitieteen luennon yhteydessä 28.10.2015, ja kyselyyni vastasi hyväksytysti 102 informanttia, joista 86 oli naisia ja 16 miehiä. Kyselytutkimukseni sisälsi kahdeksan tehtävää, joista kuusi oli tuottotehtäviä ja kaksi monivalintatehtäviä (ks. tehtävien kuvaukset luvusta 2.1.). Tässä kandidaatintutkielmassa on neljä tutkimuskysymystä, jotka ovat millaisilla sanoilla *puumaa* kuvaillaan, minkä ikäinen nainen voi olla *puuma*, millaisia käyttömotivaatioita *puuman* käyttöön liittyy ja miten vastaajien sukupuoli vaikuttaa sanan kuvailuun ja käyttöön.

Tutkielmani tavoitteena oli luoda mahdollisimman kattava määritelmä *puumasta* naiseen viittaavana eläinmetaforana. Halusin myös selvittää, minkälaisia arvolatauksia *puuman* käyttöön liittyy. Hypoteesini (tutkimuskysymykset ja hypoteesit löytyvät sivulta 2) mukaan kyselyyn vastanneiden informanttien sukupuolella on vaikutusta *puuman* kuvailuun ja käyttöön. Käytin tutkimukseni teoreettisena viitekehystenä kognitiivisen semantiikan kuvio–tausta-mallia (ks. luku 2.2.). Mallin mukaisesti sanan merkitys muodostuu kuviona olevasta hahmosta ja taustana olevasta kehyksestä (Leino 1993: 74). Käytin aineistolähtöisessä analyysissä sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista menetelmää.

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, millaisilla sanoilla *puumaa* kuvailaan. Tutkimukseeni vastanneet informantit kuvailivat *puuman* ulkonäköä esimerkiksi sanoilla ”seksikäs”, ”kaunis” ja ”viehättävä”. Sekä nais- että miesinformantit kuvasivat *puuman* ulkonäköä positiivisesti. Naisinformantit kuvasivat myös *puuman* pukeutuvan nuoremmille naisille tarkoitettuihin vaatteisiin. Osa informanttien kuvauksista muistutti petoeläimen puuma kuvausta. Informantit kirjoittivat *puuman* olevan ”veren/saaliinhimoinen”, ”ketterä”, ”notkea” ja ”nopea”. *puuma* nähtiin myös metsästäjänä, saalistajana ja vaarallisena. Osassa informanttien vastauksissa *puuma* kuvattiin seksuaalisesti aktiivisena, viriilinä, himokkaana, flirttailevana ja viettelevä. Kuudentoista informantin mielestä *puuma* on vakituksessa parisuhteessa, kolmen mielestä *puuma* on sinkku. 93,5 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että *puuma* määrittää naisen ja miehen välistä suhdetta; seitsemän informantin mielestä *puuma* voi olla myös homoseksuaali.

Tutkimukseni mukaan *puumaa* voidaan kuvata 'seksuaalisesti aktiiviseksi ja hyvännäköiseksi yli 40-vuotiaaksi naiseksi, joka metsästää itselleen nuorempaa seuraa'.

Toisena tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, minkä ikäinen nainen voi olla *puuma*. Suurin osa naisinformanteista on sitä mieltä, että *puuma* on ”vanhempi”, 40–55-vuotias nainen. Miesinformanttien mielestä *puuma* on ”keski-ikäinen”, 40–50-vuotias nainen. Sekä nais- että miesinformanttien mielestä *puuma* voi olla iältään minkä ikäinen tahansa, kunhan hänen kumppaninsa on 10 vuotta nuorempi. Kolmantena tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, millaisia käyttömotivaatioita *puuman* käyttöön liittyy. Tutkimukseni mukaan *puuma* oli kaikille kyselyyn vastaaville tuttu ja melko yleisessä käytössä. *puumaa* käytetään haukkumiseen, kehumiseen ja myös kavereiden, perheen tai pariskuntien välisenä vitsinä.

Neljäntenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, miten vastaajan sukupuoli vaikuttaa sanan kuvailuun ja käyttömotivaatioon. Tutkimukseni mukaan vastaajan sukupuolella ei ole merkitystä *puuman* kuvailussa. Kuitenkin naisinformantit kiinnittivät miesinformantteja enemmän huomiota *puuman* ulkonäköön, luonteeseen ja ulkoiseen olemukseen. Naisinformantit kuvailivat myös *puuman* pukeutumista. Tutkimustulokseni mukaan sukupuolella on merkitystä *puuman* käyttöön, sillä miesinformantit näkevät *puuman* naisinformantteja positiivisemmin. Miesvastaajien vähäinen määrä naisinformantteihin verrattuna ei kuitenkaan anna kovin vertailukelpoista kuvaa sukupuolten välisistä eroista. Tutkielmani kuvastaakin ehkä enemmän nuorten, noin 20–22-vuotiaiden, suomen kieltä äidinkielenään puhuvien naisyliopisto-opiskelijoiden näkemyksiä *puuman* käytöstä ja sen saamista merkityksistä.

Kandidaatintutkielmani on aloittamassa Suomessa keskustelua *puuman* saamasta merkityksestä fennistisen tutkimuksen näkökulmasta. Koska aihetta ei ole tutkittu Suomessa aikaisemmin, olisi erityisen mielekäästä jatkaa *puuman* semanttista tutkimusta myös sosiaalisen median tekstien kautta. Onnistuin tässä tutkielmassa selvittämään vastaukset niihin kysymyksiin, jotka mieltäni askarruttivat, joten itse en enää luultavasti jatka aiheen tutkimista pro gradu -tutkielmassani.

LÄHTEET JA LYHENTEET

Lyhenteet

N = naisinformantti

M = miesinformantti

19 = informantin ikä vuosina

UUS = Uusimaa

EKARJ = Etelä-Karjala

PKARJ = Pohjois-Karjala

POHJ = Pohjanmaa

KPOJ = Keski-Pohjanmaa

PPOHJ = Pohjois-Pohjanmaa

KAIN = Kainuu

LAPP = Lappi

Lähteet

Tutkimusaineisto

Kyselylomakkeet, joihin on kerätty vastaukset Oulun yliopiston opiskelijoilta. Lomakkeet ovat tutkijan hallussa.

Kirjallisuus

AHONEN, RUUT 2002: *Sanojen akka, emäntä, nainen ja vaimo merkitykset ja niiden muuttuminen pohjalaismurteissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.

GIBSON, VALERIE 2002: *Cougar. A guide for older women dating younger men*. Canada: Firefly Books Ltd.

HEIKKINEN, VESA – MANTILA, HARRI 2011: *Kielemme kohtalo*. Helsinki: Gaudeamus.

HEINONEN, TARJA 5.11.2015: Sähköpostikeskustelu *puuma*-sanon esiintymisestä.

- HILLI, TEIJA 2011: Hanit, ämmät, katurakit ja mister universumit. *Naisten ja miesten nimitykset kahden rap-artistin, Ruudolfin ja Cheekin, sanoituksissa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- HUUMO, TUOMAS – SIVONEN, JARI 2010: Leonard Talmy – Kognitiivisen kielitieteen klassikko. – Pentti Haddington & Jari Sivonen (toim.), *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede* s. 19–40. Helsinki: Gaudemus.
- Iltalehti 2009: Näin puumanainen iskee! http://www.iltalehti.fi/rakkausjaseksi/2009100310360018_lz.shtml (9.11.2015).
- ITKONEN, HEIKKI 1966: *Kieli ja sen tutkimus*. Helsinki: WSOY.
- JOKI, LEENA – KLEMETTINEN, RIINA 2015: Siepparit sanapellossa – sanastus eilen ja tänään. – *Kielikello* 4/2015 s. 6–8.
- KANGASNIEMI, HEIKKI 1997: *Sana, merkitys, maailma. Katsaus leksikaalisen semantiikan perusteisiin*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- KOIVUMAA, MERI 2016: Kypsä nainen ja kypsä mies *Merkitys ja affekti*. Kandidaattitutkielma. Oulun yliopisto suomen kielen oppiaine.
- KONTKANEN, MINNA 2008: Mitä milffi, lähöks meille? – *Anna* 46 s. 13.
- KOSKI, MAUNO 1992: Erilaisia metaforia. – Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 13–32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012.
<http://mot.kielikone.fi/mot/OUYO/netmot.exe> (16.9.2015).
- KYNKÄÄNNIEMI, JENNI 2014: *Naiseen viittaavat parisuhdenimitykset*. Kandidaattitutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LAMBERG, ANNIKA 2007: *Naisten ja miesten nimitykset kahdessa lastenkirjassa*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine.
- LAWTON, ZOE – CALLISTER, PAUL 2010: *Older Women-Younger Men Relationships: the Social Phenomenon of 'Cougars'*. Wellington: Victoria University of Wellington institute of policy studies. <http://ips.ac.nz/publications/files/be0acfc7d0.pdf> (9.10.2014).
- LEINO, PENTTI 1983: Ajaako suomen kieli ajattelemaan suomalaisesti? – Auli Hakulinen & Pentti Leino (toim.), *Nyky-suomen rakenne ja kehitys I* s. 190–208. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- LEINO, PENTTI 1993: *Polysemia – kielen moniselitteisyys. Suomen kielen kognitiivista kielioppia 1*. Kieli 7. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- MANTILA, HARRI 1998: *Jätkät ja jässikät, don juanit ja gentlemannit* eli Perussanakirjan mieskuva. – Vesa Heikkinen, Harri Mantila & Markku Varis (toim.), *Tuppisuinen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista* s. 15–31. Tietolipas 154. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mtv3 2010: *Puumanainen saapuu Maikkarille elokuussa*.
<http://www.mtv.fi/viihde/televisio/artikkeli/puumanainen-saapuu-maikkarille-elokuussa/2916194> (9.10.2015).
- Mtv3 2015: *MTV:n syksyissä luvassa laatudraamaa ja lukuisia hittisarjoja*.
<http://www.mtv.fi/viihde/televisio/artikkeli/rentoudu-syksylla-mtv-n-seurassa-luvassa-salaatudraamaa-ja-lukuisia-hittisarjoja/5076832> (14.12.2015).
- MÄKISALO, SOILE 2008: *Kahdeksan upeaa Cosmonaista matkalla menestykseen. Naisista käytetyt ilmaukset Cosmopolitan-lehden naiskuvan luojina*. Sivuaineen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79843/gradu03266.pdf?sequence=1> (7.10.2015).
- NAHKOLA, KARI 1992: Kvantitatiivisia havaintoja eläinmetaforista nykyslangissa. – Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 237–249. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIEMELÄ, NOORA 2011: *Urheilijoiden nimeämisen ja referoinnin sanasemanttinen tutkimus MTV3:n Vanvouverin talviolympialaisten verkkouutinoinnissa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
<https://tampub.uta.fi/handle/10024/82166> (7.10.2015).
- NIINILUOTO, ILKKA 2002: Johdatus merkityksen merkityksiin. – Anu Airola, Heikki J. Koskinen & Veera mustonen (toim.), *Merkillinen merkitys* s. 13–25. Helsinki: Gaudeamus.
- Nykysuomen sanakirja*. HELSINKI: WSOY 1951–1961.
- ONIKKI, TIINA 1992: Paljon pystyssä. – Lauri Harvilahti, Jyrki Kalliokoski, Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.), *Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin* s. 35–59. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ONIKKI, TIINA 1994: Skeema merkitysrakenteen ja taustatiedon kuvauksessa. – Pentti Leino & Tiina Onikki (toim.), *Suomen kielen kognitiivista kielioppia 2. Näkökul-*

- mia polysemiaan. Kieli 8 s. 70–138. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.*
- PAUNONEN, HEIKKI 2006: Synonymia Helsingin slangissa. – *Virittäjä* 3 s. 336–364. http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2006_336.pdf (7.10.2015).
- Radio Nova 2015: *Stig – Roy Orbison*. <http://www.radionova.fi/musiikki/uutuudet/Stig--Roy-Orbison-33020.html> (14.12.2015).
- RUUSKANEN, ULLA 2009: *Nainen ei koskaan ole kokonaan eläin, se on useampi yhtä aikaa. Naisista käytettävät eläinmetaforat*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.
- SUOMINEN, SARA 2015: *Se on ollu vaan läppää ei mitään vakavaa ollenkaan. Nuorten näkemyksiä huora-sanan merkityksistä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli-, käänös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97307/GRADU1433829084.pdf?sequence=1> (9.10.2015).
- VANHATALO, ULLA 2005: *Kyselytestit synonymian selvittämisessä. Sanastotietoutta kielenpuhujilta sähköiseen sanakirjaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomalais-ugrilainen laitos. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/hum/suoma/vk/vanhatalo/> (9.10.2015).
- VANTAAN SANOMAT 2015: *Stig sekoitetaan usein Cheekiin*. <http://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/260889-stig-sekoitetaan-usein-cheekiin> (14.12.2015).
- VARIS, MARKKU 1998: *Sumea kieli. Kiertoilmauksen muoto ja intentio nykysuomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 717. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (16.11.2015).
- YleX 2012: *Stig peittosi Diadran*. http://yle.fi/ylex/uutiset/stig_peittosi_diadran/3-7611493 (9.10.2015).

LIITE 1. Kyselylomake.

KYSELYLOMAKE

Syksy 2015

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF OULU

Kerään tällä kyselylomakkeella tutkimusaineistoa suomen kielen kandidaatintutkielmaani varten. Tämä kysely on arvokas osa tutkimusaineistoani, ja siksi pyytäisinkin, että täyttäisit lomakkeen huolellisesti. Suuri kiitos avustasi ja vaivannäöstäsi. Maria Södö

Ohjeet:

Vastaa tehtäviin annetussa järjestyksessä. Kun olet täyttänyt yhden sivun, älä tee siihen enää muutoksia. Kirjoita avoimiin vastauksiin niin paljon asioita kuin mielesi tulee. Jos tila loppuu, voit jatkaa kirjoittamista kääntöpuolelle. Kysymyksiin ei ole oikeita tai väriä vastauksia.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Kukaan ei voi tunnistaa sinua vastaustesi perusteella.

1. Täydennä ensin itseäsi koskevat tiedot.

Nainen []

Mies []

Ikä: _____

Äidinkieli: _____

Opiskelen Oulun yliopistossa pääaineenani _____

Paikkakunta, josta olet kotoisin _____

(Paikkakunta, josta olet kotoisin voi tarkoittaa joko paikkakuntaa, josta olet syntynyt ja josta koet olevasi kotoisin tai nykyistä asuinpaikkakuntaa, jossa olet asunut jo pidemmän aikaa.)

2. Millaista naista voidaan kutsua puumaksi?

3. Seuraavassa on yhdeksän vastakohtaparia. Merkitse rastilla, kumpi ominaisuuksista kuvaa paremmin puumaa täysin tai osittain. Jos mielestäsi kumpikaan sana ei kuvaa puumaa, merkitse rasti keskimmäiseen sarakkeeseen.

	Pitää täysin paikkaansa	Pitää osittain paikkaansa	Kumpikaan sanoista ei pidä paikkaansa	Pitää osittain paikkaansa	Pitää täysin paikkaansa	
Kiihottava	[]	[]	[]	[]	[]	Epäkiihottava
Suurituloinen	[]	[]	[]	[]	[]	Pienituloinen
Epämiellyttävä	[]	[]	[]	[]	[]	Miellyttävä
Kiinnostava	[]	[]	[]	[]	[]	Epäkiinnostava
Parisuhteessa	[]	[]	[]	[]	[]	Sinkku
Laaja miesmaku	[]	[]	[]	[]	[]	Vaativa miesmaku
Seksuaalisesti paljon kokenut	[]	[]	[]	[]	[]	Seksuaalisesti vähän kokenut
Seksikäs	[]	[]	[]	[]	[]	Epäseksikäs
Korkeasti koulutettu	[]	[]	[]	[]	[]	Matalasti koulutettu

4. Minkä ikäinen puuma voi olla, jos ikähaitari on 16 – 100 vuotta?

Puuma voi olla _____ – _____ vuotta vanha.

5. Oletko joskus kutsunut ketään puumaksi?

kyllä []

en []

Jos vastasit kyllä, miksi sanaa käytit ja ketä tarkoittit?

6. Millainen ikäero naisen ja miehen välillä tulee olla, jotta naisesta tulee puuma? Voit kirjoittaa vastaukseen päiviä, kuukausia tai vuosia.

Ikäeron tulee olla ainakin _____

7. Rastita seuraavasta listasta kaikki ne ominaisuudet, jotka voisivat sopia sanan puuma käyttöön.

erittäin negatiivinen []

negatiivinen []

neutraali []

positiivinen []

erittäin positiivinen []

leikillinen []

naista kehuva []

naista halventava []

naisen sukupuolta korostava []

naisen seksuaalisuutta korostava []

naisen ikää korostava []

naisen ja miehen ikäeroa korostava []

8. PELKÄSTÄÄN NAISSET VASTAAVAT:

Onko sinua joskus kutsuttu puumaksi?

kyllä []

ei []

Jos vastasit kyllä, missä tilanteessa näin tapahtui?

Miltä puumaksi kutsuminen sinusta tuntui?

KIITOS VASTAUKSESTASI.